

ÇOCUK KORUMA VE ADALET SİSTEMİNDE YAPISAL HUKUKSUZLUK, MESLEKİ KARMAŞA VE SORUMSUZ KILMAK AMACIYLA SOSYAL HİZMETLERİN DIŞLANMASI VE DE ADALETSİZLİĞİ ENGELLEMELİK İÇİN ÇAĞRI VE ÇIĞLIK !

ÇOCUKLARI KORUMAK İÇİN MANİFESTO

“Sosyal Teşhis Olmadan Adalet Olmaz, Çocuk Korunmaz, Gelecek İnşa Edilemez”

BİZ KİMLERİZ?

Öncelikle bizler, 2024 yılında **1.160.560 çocuğun** ceza adalet sistemine girip damgalandığı, 12-15 yaş grubundaki her 10 çocuktan 9'unun usulüne uygun sosyal inceleme raporu olmadan ve hekim raporları ile yetişkinler gibi ağır cezalara çarptırıldığı, 15-18 yaş grubunun ise sosyal inceleme raporundan yoksun bırakıldığı bir tabloyu içine sindirmeyen ve değiştirmek için bir araya gelmiş çocukları dert edinenleriz

Çocukların var olması için böyle bir endişeli durum ile birlikte sosyal hizmet uzmanları / sosyal çalışmacılar olarak evrensel açıdan insan hakları, çocuk hakları ve sosyal haklarını korumak ve geliştirmek gibi mesleki görevlerini gerçekleştirmek isteyenleriz..

Halen çocuk haklarını engelleme ve sosyal hizmetlerin dışlanmasına ortak olmayan , sessiz kalmayarak bir araya gelmiş kişiler olarak bazı tespitleri sosyal hizmetler bakışı ile hatırlatmak ve paylaşmak istiyoruz.

BİRİNCİ TEMEL TESPİT: SOSYAL TEŞHİS OLMADAN ADALET OLMAZ

1917 yılında Mary Richmond'ın “Sosyal Teşhis” (Social Diagnosis) adlı eseriyle bilimsel temellerine kavuşan sosyal inceleme raporu, bir asırdır dünyada çocuklar hakkında karar verilmeden önce

hazırlanması zorunlu olan evrensel bir araçtır. Pekin Kuralları Kural 16, tüm çocuklar için sosyal inceleme raporunu **zorunlu** kılmaktadır.

Ancak Türkiye’de:

- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, sosyal inceleme raporunu “**gerektiğinde**” ve “takdir” hale getirerek uluslararası zorunluluğu esnetmiştir.Hukukun arkasından dolanılmıştır.
- Uygulama Yönetmeliği, 12-15 yaş grubu için sosyal inceleme raporunu **zorunlu** kılmış, ancak aynı yönetmelikle kanunda yer almadığı halde **hekim raporunu (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** da zorunlu hale getirerek **sosyal teşhisi, tıbbi teşhisle yer alması sağlanmıştır.**
- 15-18 yaş grubu, Pekin Kuralı 16’ya açıkça aykırı olarak sosyal inceleme raporu kapsam dışında bırakılmıştır.

Sosyal teşhis olmadan sosyal müdahale olmaz. Sosyal koruma olmaz. Adalet olmaz.

İKİNCİ TEMEL TESPİT: KANUNDA YER ALMAYAN HEKİM RAPORU, YÖNETMELİKLE ZORUNLU KILINARAK ANAYASA İHLAL EDİLMİŞTİR

Çocuk Koruma Kanunu’nun 35. maddesinde **hekim raporuna dair hiçbir düzenleme yoktur.** TürkiyeAdalet Akademisi yayını arasındaki “Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulamaları” (4. baskı, s.95) bu durumu şu sözlerle açıklanmaktadır:

“Çocuk Koruma Kanunu’nda bu rapora dair düzenleme yoktur. **Kanun’da unutulmuş bu rapor yönetmelikle düzenlenmiştir.** ”

Ancak Yönetmelik md.20/4, bu “unutulan” raporu **zorunlu** hale getirerek:

- **Anayasa’nın 124. maddesini** (yönetmelik kanuna aykırı olamaz) ihlal etmiştir.
- **Anayasa’nın 2. maddesini** (hukuk devleti – belirlilik, öngörülebilirlik) ihlal etmiştir.
- **Anayasa’nın 10. maddesini** (eşitlik – 15-18 yaş grubunun kapsam dışı bırakılması) ihlal etmiştir.

- **Anayasa'nın 41. maddesini** (çocuğun korunması – koruyucu tedbirlerin başlatılmaması) ihlal etmiştir.
- **Anayasa'nın 90. maddesini** (uluslararası sözleşmelerin üstünlüğü – Pekin Kuralları, ÇHS, ASS'nin ihlali) ihlal etmiştir.
- **Anayasa'nın 137. maddesini** (kanunsuz emir – hekimin kanunda olmayan raporu düzenlemeye zorlanması) ihlal etmiştir.

Bu nedenle, Yönetmeliğin öncelikle 20/4. fıkralarının iptali için Danıştay'da dava açılması zorunludur.

ÜÇÜNCÜ TEMEL TESPİT: PDR'CİLER PEDAGOG DEĞİLDİR, PEDAGOG UNVANI PEDAGOJİ EĞİTİMİ ALMIŞ KİŞİLERE AİTTİR

1982 yılında YÖK tarafından **pedagoji bilimi tasfiye edilmiş**, pedagoji eğitimi veren kurumlar kapatılmıştır. Buna rağmen, 1993 yılında Adalet Bakanlığı'nın aldığı idari kararlar **PDR mezunları "pedagog" olarak adalet sisteminde görevlendirilmeye başlanmıştır.**

Oysa:

- **Pedagoji**, çocukların eğitim süreci ile ilgilenen, öğrenme yöntemlerini, eğitim pedagojisini, çocukların yaşadığı problemleri inceleyen evrensel bir bilim dalıdır.
- **PDR**, ABD kökenli, bireysel danışmanlık odaklı, Protestanlık anlayışı için üretilmiş bir disiplindir. Kıta Avrupası'nda karşılığı yoktur.

Pedagoji eğitimi almamış bir kişinin pedagoğ sıfatıyla çocuk hakkında rapor yazması, tıp eğitimi almamış birinin ameliyat yapması kadar tehlikelidir. **Pedagoğ unvanı, sadece pedagoji eğitimi almış kişilere verilmelidir.**

DÖRDÜNCÜ TEMEL TESPİT: SOSYAL İNCELEME RAPORU, SOSYAL HİZMET EĞİTİMİ ALMIŞ UZMANLAR TARAFINDAN HAZIRLANMALIDIR

Almanya'da adli sosyal raporları düzenleme yetkisi, **sadece sosyal çalışmacılara (Sozialarbeiter)** verilmiştir. Bu raporlar, **sosyal teşhis (soziale Diagnose)** yöntemiyle hazırlanır ve **sosyal rapor (Sozialbericht)** olarak adlandırılır. Raporla çocuğun aile ortamı, sosyal çevresi, yaşam koşulları, gelişimsel ihtiyaçları, risk faktörleri bütünsel olarak değerlendirilir. Bu uygulama İsviçre, İtalya gibi Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin arasında Anglo-Sakson sisteme dayalı Birleşik Krallıkta da geçerlidir.

Türkiye'de ise:

- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, "**sosyal çalışma görevlisi**" kavramını öyle geniş tanımlamıştır ki; psikolog, sosyolog, çocuk gelişimci, öğretmen, aile ve tüketici mezunları da bu kapsama dâhil edilmiştir.
- 63 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile "**adli destek görevlisi**" kavramı üretilmiş, pedagoğ, psikolog ve sosyal çalışmacılar bu kapsamda toplanmıştır.
- **Sosyal hizmet eğitimi almamış kişiler, böylece sosyal inceleme raporu düzenlemektedir.**

Sosyal inceleme raporu, sosyal hizmet mesleğinin temel ve evrensel araçlarından biridir ve bu alanda özel eğitim gerektirir. Bu yetki, sadece sosyal hizmet eğitimi almış sosyal çalışmacılara (sosyal hizmet uzmanları) verilmelidir.

BEŞİNCİ TEMEL TESPİT: 2024 YILI VERİLERİ BİR İNSANLIK KRİZİNİ ORTAYA KOYMAKTADIR

TÜİK ve Adalet Bakanlığı verilerine göre 2024 yılında:

- **Soruşturma evresinde 622.728 çocuk/genç şüpheli**
- **Kovuşturma evresinde 258.212 sanık çocuk**
- **279.620 mağdur/kurban çocuk**

- **Sisteme damgalanarak giren toplam çocuk/genç sayısı 880.940**
- **Mağdurlar dâhil sistemin etkileşimde bulunduğu toplam birey sayısı 1.160.560**

Bu rakamların anlamı:

- **Her 2 çocuktan biri** soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sonuçlanan dosyalarla aslında suçsuz olduğu halde dosyalanmış, kaydı tutulmuş, damgalanmıştır.
- **15-17 yaş grubu**, kovuşturma evresindeki sanık çocukların %76.1'ini oluşturmaktadır. Bu gençler, Pekin Kuralları'na rağmen sosyal inceleme raporu olmadan yargılanmakta, yetişkinlerle aynı mahkemelerde (%49) yargılanmakta, pedagoji bilmeyen "pedagoglar"ın, sosyal teşhis bilmeyen PDR'cilerin, yetki alanını aşan hekimlerin eline terk edilmektedir.
- **12-15 yaş grubundaki çocukların %90'ı**, hakkında usulüne uygun sosyal inceleme raporu düzenlenmesinin yanı sıra ,ÇKK da yer almamasına rağmen yönetmelikle eklenen zorunlu **hekim raporuyla (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim) öne çıkarılması ve değerlendirilmesi ile** yetişkinler gibi ağır cezalara çarptırılmaktadır.

Bu rakamlar bir adalet skandalıdır. Bu rakamlar, çocukların geleceğinin çalınmasıdır.

ALTINCI TEMEL TESPİT: YARGI REFORMU STRATEJİ BELGELERİ SORUNU İTİRAF ETMEKTE, ANCAK ÇÖZÜM ÜRETEMEMEKTEDİR

2019 Yargı Reformu Stratejisi (s.76):

*"12-15 yaş aralığındaki küçük çocukların ilk defa işledikleri bazı fiiller için adli süreçlerin dışında sosyal önlemler alınmakla yetinilmesi öngörülmektedir. 15 yaşından küçük çocuklar için öngörülen bu model, **çocuğun lekelenmemesine hizmet edecektir.** "*

2025 Yargı Reformu Stratejisi (s.66):

"Suça sürüklenen çocuklar hakkında **sosyal inceleme raporu düzenlenmesi zorunlu hâle getirilecektir.** "

Ancak:

- 2019'da "lekelenme" itirafı yapılmasına rağmen, 2024'te 1.160.560 çocuk damgalanmıştır.
- 2025'te SİR "zorunlu" kılınması hedeflenirken, 15-18 yaş grubu bu zorunluluğun dışında tutulmuştur.
- Yönetmelik md.20/4'teki hekim raporu zorunluluğu kaldırılmamış, SİR'in bilirkşi özelliği kaldırılmamıştır.

Strateji belgeleri sorunu itiraf etmekte, ancak sorumluları sorumsuz kılarak ve yapısal temel hukuksuzluğu ve de pasif hak savunuculuk ile çözememektedir.

YEDİNCİ TEMEL TESPİT: FATMA NUR ÖĞRETMEN, SOSYAL TEŞHİS YOKLUĞUNUN ACISIDIR

Fatma Nur öğretmen, bir öğrencisi tarafından sınıfında bıçaklanarak yaşamdan koparıldı. Arkasında 10 yaşında bir çocuk bıraktı.

Bu genç için **şizofreni teşhisi** konmuş, hastanede kalmış, tedavi görmüştü. Ancak babasının izni ile taburcu edilmişti. Taburcu edildikten sonra okula geldi ve Fatma Nur öğretmeni yaşamdan kopardı.

Tanık öğretmenlerin ifadeleri:

"Çocuğun şizofreni raporu yoktu. Biz de bekledik ki rapor çıksın çocuğu açık liseye kaydettirebilelim Ama doktor Obsesif Kompulsif Bozukluk tanısı koymuştu." ;"Zaten çocuk problemlili olduğu için biz 'açık liseye alalım' diye aileden ricacı olduk." "Tek çaremiz 'Ne olur çocuğunuzu okula göndermeyin' diye aileye yalvarmak oldu."

ÇKK ve bildirim yapıldı mı? Hayır.

Sosyal teşhis ve sosyal inceleme raporu var mıydı? Hayır.

Bu gencin aile ortamı, sosyal çevresi, risk faktörleri, yaşam koşulları değerlendirilmiş miydi? Hayır.

Onunla kim, hangi mesleki yetkinlikle ilgilenmişti? Bilinmiyor.

Fatma Nur öğretmenin yaşamdan koparılması, sadece bıçağı tutan ellerin değil, **sosyal teşhisi yok sayan, mesleki yetkinliği hiçe sayan, çocukları PDR'cilerin ve diplomasız pedagoğların eline terk eden tüm sistemin ortak suçudur.**

Okul sosyal hizmeti olsaydı, bildirim yükümlülüğü yerine getirilseydi, sosyal teşhis yapılsaydı, Fatma Nur öğretmen belki de hâlâ hayatta olurdu.

SEKİZİNCİ TEMEL TESPİT: AVRUPA SOSYAL ŞARTI, PEKİN KURALLARI VE ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ AÇIKÇA İHLAL EDİLMİŞTİR

Türkiye'nin taraf olduğu ve iç hukukun bir parçası olan:

- **Avrupa Sosyal Şartı** (Md.7, 14, 16, 17)
- **Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi** (Md.3, 19, 40)
- **Pekin Kuralları** (Kural 2., 5, 16, 17, 22)
- **Avrupa Konseyi Bakanlık Komitesi Tavsiye Kararları (1967)16;1991(16),2001(1)**
- **Avrupa Konseyi Çocuk Dostu Adalet İlkeleri (2010)**
- **Avrupa Konseyi Çocuk Dostu Sosyal Hizmetler Tavsiye Kararı (2011)**

açıkça ihlal edilmiştir.

Anayasa'nın 90. maddesi gereği, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir ve kanunlarla aynı konuda farklı hükümler içermesi halinde uluslararası sözleşme hükümleri esas alınır.

Bu hükümler uygulanmadığı sürece, ocuk hakları kağıt üzerinde ve sözde kalacaktır.

DOKUZUNCU TEMEL TESPİT: UNİCEF VE AB PROJELERİ, SORUNUN PARÇASI HALİNE GELMİŐTİR

UNICEF'in katkılarıyla hazırlanan "**Sosyal alışma Görevlileri için Eğitim Kitabı**", Türkiye'de sosyal hizmet eğitimi almamış kişilerin sosyal inceleme raporu düzenlemesini meşrulaştırmış, ocuk hakları adına **kara bir leke** olmuştur.

AB hibeleri ile yürütülen projeler, ocuk Hakları Sözleşmesini korumak yerine KK ve TCK'daki uygulamaların korunmasına hizmet etmiş, **Türkiye'deki çocuklara ifte standart içinde bakılmasını sağlamıştır.**

AB Projeleri ve UNICEF, ocuk haklarını korumak için değil, mevcut hukuksuzluğu perdelemek için bir araç haline getirilmiştir.

ONUNCU TEMEL TESPİT: ÇÖZÜM, YAPISAL DÖNÜŐÜMDEN YÜZLEŞMEK İLE GEÇER

ocuk adalet sistemindeki hukuksuzluk, mesleki karmaşa ve sosyal hizmetlerin dışlanması, ancak yapısal bir dönüŐümle çözülebilir. Süre gelen endişeli duruma neden olanlar ve katkılarda açık olup yüzleŐme ihtiyacı ile birlikte bu dönüŐümün temel unsurları:

1. Yönetmeliğin iptali: KK Uygulama Yönetmeliği'nin 20/4. 20/3 fıkraları, Anayasa'ya aykırı olduğu için Danıştay'da iptal edilmelidir.

- 2.ÇKK'nın 35. maddesinin değiştirilmesi:** Hekim raporu ile SİR arasındaki ilişki açıkça düzenlenmeli; hekim raporunun sadece tıbbi veri sunacağı, sosyal teşhise yönelik SİR'in ise çocuğun bütünsel değerlendirilmesinde esas alınacağı belirtilmelidir.
- 3."Uzman kişi" kavramının (TCK md.31/2) tanımlanması:** Hekim raporunu düzenleyecek kişilerin ise sadece **çocuk psikiyatrisi uzmanı** olması zorunlu kılınmalıdır.
- 4.SİR'in bağlayıcılığının artırılması:** Alman sistemindeki gibi, mahkemenin sosyal inceleme raporunu kabulde takdir yetkisi olmamalı, rapor delil olarak dinlenmek zorunda kalınmalıdır.
- 5.15-18 yaş grubu için SİR'in zorunlu hale getirilmesi:** Pekin Kuralı 16'ya uygun olarak tüm çocuklar için SİR zorunlu kılınmalıdır.
- 6."Sosyal çalışma görevlisi" ve "adli destek görevlisi" kavramlarının ortadan kaldırılması:** SİR, sadece sosyal hizmet eğitimi almış sosyal çalışmacılar (sosyal hizmet uzmanları) tarafından düzenlenmelidir.Hem adalet yönetimi hemde sosyal hizmetler yönetiminde mesleksen rol ve görevlerin açık ve net olması ise önceliklidir.
- 7.Pedagoji biliminin yeniden inşası:** Pedagoji bölümleri açılmalı, "pedagog" unvanı sadece öğretmenler dahil pedagoji eğitimi almış kişilere verilmelidir.
- 8.Okul sosyal hizmetinin hayata geçirilmesi:** Sosyal hizmetleri tamamlayan eğitim hizmetlerinde sosyal hizmet uzmanları okullarda bağımsız ve tarafız konum ile istihdam edilmeli, rehber öğretmenlerin ve psikologların görev tanımları netleştirilmelidir.
- 9.Uluslararası sözleşmelerin uygulanması:** Kanunlaşmış Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Pekin Kuralları, Anayasa'nın 90. maddesi gereği doğrudan "ama" ve "fakat" olmadan uygulanmalıdır.
- 10.Hesap verilebilirlik:** ÇKK md.44 kapsamında görevini ihmal eden kamu görevlileri hakkında adli işlem hemen başlatılmalı, TCK md.279 ve 280 kapsamında bildirim yükümlülüğünü ihlal eden hekimler dahil hakkında cezai soruşturma açılmalıdır.Cezalar arttırılmalıdır.

ÇAĞRIMIZ

Bizler, bu manifestoyu duyuranlar olarak:

- **TBMM Çocuk Araştırma Komisyonu'na**, yönetmeliğin iptali için Danıştay nezdinde dava açılmasını ve ÇKK'nın 35. maddesinin yeniden düzenlenmesini önermeye çağırıyoruz.
- **Adalet Bakanlığı'na**, 1993 yılında alınan idari kararı gözden geçirmeye, pedagog kadrosuna atanma şartlarını pedagoji eğitimi almış kişilerle sınırlandırmaya çağırıyoruz.
- **YÖK'e**, pedagoji bilimini yeniden inşa etmeye, pedagoji bölümlerini açmaya çağırıyoruz.
- **Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı' da ki "sosyal çalışma görevlisi" uygulamasına son verilmeli ve halen eksik olan çocukların korunması ile ilgili idari bir koruma biriminin hemen kurulması için çağrı yapıyoruz.**
- **Aynı zamanda** okul sosyal hizmetini hayata geçirmeye, sosyal hizmet uzmanlarını okullarda bağımız ve tarafsız konumda istihdam etmeye çağırıyoruz.
- **Tüm kamu görevlilerine** (hâkimler, savcılar, hekimler, öğretmenler, sosyal çalışmacılar), ÇKK md.6'daki bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeye, çocukların korunma ihtiyacını gözetmeye çağırıyoruz.
- **UNICEF ve AB Delegasyonu'na**, Türkiye'deki çocuklar için çifte standart uygulamaktan vazgeçmeye, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin gerçek anlamda uygulanması için çaba göstermeye çağırıyoruz.
- **Çocukların var olması için tüm vicdan sahiplerine**, bu tabloya sessiz kalmamaya, çocukların geleceğini karartan bu sisteme karşı ses çıkarmaya çağırıyoruz.

Çocuklar var olmak için sosyal teşhis olmadan sosyal müdahale olmaz. Sosyal müdahale olmadan sosyal koruma olmaz. Sosyal koruma olmadan adalet olmaz. Adalet olmadan çocuklar korunmaz.

Çocuklar korunmazsa gelecek inşa edilemez.

Peki,bu tablo içinize siniyor mu?

İçinize sinmiyorsa, harekete geçin!

Bu manifesto,ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNE YOL AÇAN NEDENLERİN TÜM BOYUTLARIYLA İNCELENEREK KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ MEKANİZMALAR GELİŞTİRİLMESİ İLE ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL YAŞAMA ETKİN KATILIMLARININ SAĞLANMASI İÇİN YAPILMASI GEREKENLERİN

BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10/1912,3375,3376,3377,3378,3379) ESAS NUMARALI MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU'nun
çalışmalarına katkı sağlamak, kamuoyunu bilgilendirmek, oluşturmak ve yönetmeliğin iptali için hukuki
sürecin başlatılmasına temel oluşturmak amacıyla; sosyal hizmetler ve de insan hakları,çocuk hakları ve
de sosyal hakların korunması ile ilgili ödev ve görev bağlamında hazırlanmıştır. 26.03.2026

SHU Nihat Tarımeri

ÇOCUK KORUMA ve ADALET SİSTEMİNDE MESLEKİ KARMAŞA, SOSYAL HİZMETLERİN DIŞLANMASI VE ANAYASAL SORUMLULUKLAR

TBMM ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNİN NEDENLERİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMA KOMİSYONU İÇİN BAZI TESPİTLER

SHU Nihat Tarimeri

BİRİNCİ BÖLÜM: TARİHSEL ARKA PLAN – BİR MESLEKİ KAOSUN İNŞASI

1.1. İki Farklı Kimlik, İki Farklı Hukuk Düzeni

Tarihsel olarak ve insanlık öyküsünde, insanlara yardım etme düşüncesi iki farklı kaynaktan beslenmiştir:

Dinsel öğretiyeye dayalı kimlik bağlamında hayırseverlik: Bu anlayış, dini motivasyonlarla yoksullara, yetimlere, muhtaçlara yardım etmeyi öngörür. Hukuksal dönüşüm ile hayırseverlik günümüzde **özel hukuk** kapsamında yer alır; gönüllülük esasına dayanır, bağışlarla finanse edilir ve profesyonel bir zorunluluk taşımaz. Yardım edenin inisiyatifine bağlıdır, hak temelli değildir.

Özgür ve eşit yurttaş kimliği bağlamında sosyal hizmet/çalışma (social work): Bu anlayış ise, kurallara dayalı modern devletin vatandaşlarına karşı sorumluluğundan doğar. Sosyal hizmetler, **kamu hukuku** kapsamında yer alır; vatandaşların hak temelli taleplerine dayanır, devletin anayasal yükümlülüğüdür, profesyonel standartlarla yürütülür ve denetime tabidir.

Bu iki yaklaşım arasındaki temel fark, **hak eksenli olup olmama** ve **profesyonellik** düzeyidir. Hayırseverlikte yardım edenin inisiyatifi varken, sosyal hizmetten yararlanma ve yardım alanın hakkı vardır. Kısaca hayırseverlik gönüllülük esasına dayanırken, bilimsel bir disipline dayalı sosyal hizmet mesleki yetkinlik gerektirir. Öznesi insan ve insan haklarıdır. Çocuk haklarını, sosyal haklarını birlikte içerir.

Türkiye'de ise bu iki yaklaşım birbirine karıştırılmış, hayırseverlik anlayışı sosyal hizmetin yerine bir tercih olarak ve **Anayasa'ya rağmen** öne çıkarılmaktadır. Özellikle Anglo-Sakson (Common Law) ve Kıta Avrupası açısından Roma Hukuk sistemindeki farklılığın dikkat edilmemesi aynı zamanda yapısal sorunları da 1940'lardan beri beslemektedir. Böyle bir zemin ve kopuş ile ortaya çıkan yönetsel tercih ve akademik dünyası dâhil katkılar ile birlikte **özellikle 2005 yılı önemli bir dönüm noktasıdır**. Anayasa'ya rağmen hem sosyal hizmetler hem de adalet açısından 5395 sayılı kanun ile

ortaya çıkan bu karışıklık, öncelikle ve özellikle çocukların korunmasında en büyük açmazlardan birisidir. Toplumun geleceğini de belirlemektedir.

1.2. 1917: Mary Richmond ve "Sosyal Teşhis" ve Sosyal İnceleme Raporu

Evrensel sosyal hizmetlerin profesyonelleşme sürecinde, ABD'de bir meslek olarak doğuşu arasında **1917 yılında Mary Richmond (1861-1928)'ın yayımladığı hayırseverliğe (Charity) yönelik "Sosyal Teşhis" (Social Diagnosis)** adlı eseri önemli adımlardandır. Bu eser, sosyal hizmetlerin bilimsel temellerini atmasına yardım etmiştir. Hümaniter/insancıl bakış açısından hem olgu hem de vaka çalışması yöntemini sistematize eden ve bunların arasında **sosyal inceleme raporunun kuramsal çerçevesini oluşturmasına kaynaklık yapabirmiştir.**

ABD ve Anglo-Sakson (Common Law) sistem açısından Protestan hayırseverliğe yönelik Richmond, bu açıdan kavramsal öncülük yapmıştır. Protestan ahlakı ile teorik ve pratik uygulamalara yönelik eserleri ise sosyal hizmetlerin dönüşmesinde etkindir. Sanayi devrimi ve çalışma hayatındaki yeni sosyoekonomik dönüşümdeki sorunlar ve çözümler arasında özellikle bir kişi hakkında karar vermeden önce, onun sosyal çevresini, aile ilişkilerini, yaşam koşullarını, ekonomik durumunu, kültürel bağlamını sistematik olarak incelemek ve bu incelemeye dayalı bir rapor hazırlamak bir ihtiyaç olabirmiştir. "Case work/vaka çalışması" metodu için de ilk adımdır. Sadece koruyucu değil öngörüyle birlikte önleyici sosyal hizmet öncülüğünü yapabilmektedir.

Sosyal hizmetler yönetim ve yapıların yanı sıra adalet yönetiminde ki işlemler ve karar verilmesine de dayanak olmaktadır. Bu gerekçe ve dayanak ise Kıta Avrupası'ndaki gelişmelerin yansımalarıdır. Hristiyan dünyasında Katolik ve Protestanlık Kilisesi ile ilgili mücadele ve Fransa Devrimi ile yurttaşlık kimliği ile yeni bir dönemin yansımada "hayırseverlik" açısından yeni bakış ve kurumlaşma dâhil devletleşme ise bu gelişmeleri birlikte besleyebilmiştir.

Özgür ve eşit yurttaşlık hukuk ile ilgili dönüşüm bağlamında "sosyal teşhis" ve eser ise bu açıdan dikkat edilen bir kaynaktır. Bu kaynağın beslenmesi ile hem Almanya hem de İsviçre dâhil karşılığını bulabilirken, sistemsel bir kavramlaşma ve araç olarak yer almıştır. Kişi, grup ve topluluklara yönelik olarak öne çıkarılan sosyal hizmetler ise sosyal hizmet/sosyal çalışma yöntemleriyle var olur. Önleyici sosyal hizmetler bakışı ile insan haklarının güvence altına alınması ile geline nokta ise adalet, özgürlük ve eşitlik gibi üç temel ilke içinde var olmuştur. Kurallara dayalı devlet modeli ile de günümüzde anayasal sistem önemli bir güven ve güvence noktası olabilmektedir. Bu süreçte Avrupa'da **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi** ve sosyal haklar açısından tamamlayıcı olan "**Avrupa Sosyal Şartı**" gibi bir antlaşma bir dönüm noktasıdır.

1.3. Protestanlıktan İthal Edilen Bir Disiplin: PDR'nin Türkiye'ye Gelişi

Türkiye'de ise **Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (PDR)** bölümü, Kıta Avrupası'nda karşılığı olmayan, Amerika Birleşik Devletleri'nde belirli bir dönemde **Protestanlık anlayışı için üretilen** bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Avrupa'nın köklü pedagoji ve sosyal pedagoji geleneğinden tamamen

farklı bir paradigmayı temsil eden bu disiplin, Türkiye'ye ABD'ye eğitim almaya gidenlerin dönüşüyle birlikte gelmiş, psikologlar için bir alternatif olarak tasarlanmış ve eğitim sistemine dâhil edilmiştir. Psikolojik Danışmanlık ve Rehber gibi meslek süreçte üretilmiş ve mezunların arasındakiler Milli Eğitim Bakanlığı'nda "**rehber öğretmen**" olarak görev alması sağlanmıştır.

Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerinde çocuklarla ve gençler ile çalışan ayrı bir "**sosyal pedagog**" mesleği bulunurken, Türkiye'de böyle bir meslek tanımı olmadığı için PDR, bir heves ve kargaşa içinde yeni bir iş modeli olarak gelişmiştir.

1.4. 1982: YÖK'ün Pedagoji Bilimini Tasfiyesi

1982 yılı, Türkiye'de çocuklarla çalışacak mesleklerin kaderini belirleyen dönüm noktasıdır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından **pedagoji bilimi ortadan kaldırılmış**, pedagoji eğitimi veren kurumlar kapatılmış, bu alanda yetişmiş insan kaynağı yok edilmiştir. İstanbul Üniversitesi başta olmak üzere pedagoji bölümleri bir gecede kapatılarak bunun yerine PDR programları konulduğu bir süreç başlamıştır. Ankara DTCF'deki pedagoji bölümü de Eğitim Bilimleri Fakültesine taşınmış ve dönüştürülmüştür.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın talebiyle 1983'te pedagoji bölümleri tamamen kapatılmış ve PDR ile birleştirilmiştir. Ancak iki bölüm tam olarak birbirinin karşılığı değildir. Pedagoji, çocukların eğitim süreci ile ilgilenen, öğrenme yöntemlerini, eğitim pedagojisini, çocukların yaşadığı problemleri inceleyen evrensel bir bilim dalıdır. PDR ise ABD kökenli, bireysel danışmanlık odaklı kendine özgü bir disiplindir.

Paradoksal olan şudur: Pedagoji bilimi yok edilmesine rağmen, eğitim hizmetinden bahsedilmektedir. Diğer yandan adalet yönetiminde "**pedagog**" unvanı varlığını sürdürmüş ve bu kişilerin 1980 yılında çocuk mahkemelerinde ve 2003 yılında aile mahkemelerinde görev alması sağlanmıştır. Böylece, **eğitimi olmayan, yetkinliği bulunmayan, diploması olmayan kişiler "pedagog" unvanıyla adalet sisteminde istihdam edilmeye başlanmıştır.**

1990 yılında Adalet Bakanlığı'nda pedagog ihtiyacı doğduğundan ve YÖK tarafından alınan görüşte PDR ve Eğitim Programları ve Öğretim (EPÖ) başta olmak üzere eğitim fakültesi lisans bölümlerinin eşdeğer olduğu yönündeki görüş ve bir bilgiden bahsedilmektedir. Bu yanlış yönlendirme üzerine İnfaz kurumları dâhil Adalet Bakanlığı, **1990-1993 yılları arasında üç yıl boyunca, eğitim fakültesi bölüm şartı aramaksızın pedagog alımı yapıldığı** ve bu dönemde farklı eğitim fakültesi bölümlerinden mezun olanların pedagog kadrosuna atandığı bilgileri de yansıtmaktadır.

Bu öyküde alınan personelden PDR dışında olanların görev özelliğine uygun olmadığını fark eden Adalet Bakanlığı, **1993 yılında YÖK'e yeniden yazı yazar.** YÖK bu kez düzeltme yaparak **pedagog kadrosuna PDR ve EPÖ'nün uygun olduğu** yönünde görüş bildirmiştir. Adalet Bakanlığı da YÖK'ten gelen bu yazı doğrultusunda, **1993 yılında pedagog kadro alım yönetmeliğini tekrar değiştirerek, pedagog kadrosuna sadece Psikolojik Danışma ve Rehberlik ile Eğitim Programları ve Öğretim lisans mezunlarının alınmasını kararlaştırmıştır.**

O tarihten itibaren adalet yönetiminde pedagog unvanlı kadroya Psikolojik Danışma ve Rehberlik mezunlarının alınmasının bu şekilde olduğu ise bu öyküler arasındadır. Bu gelişmelerin adalet yönetimi ve uygulamalar açısından ele alınmasını gerektirmekte olup çocuk haklarına erişim için de öncelik olmaktadır.

1.5. 2005: Çocuk Koruma (ma) Kanunu ve "Sosyal Çalışma(ma) Görevlisi" Kavramı

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK), 2005 yılında yürürlüğe girmiş ve **"sosyal çalışma görevlisi"** kavramını tanımlamıştır. Hem "korunma ihtiyacı olan çocuk" hem de "suça sürüklenen çocuk" şeklinde dünyada karşılığı olmayan ve üretilen tanım ile de, psikoloji, sosyal hizmet ve psikolojik danışmanlık ve rehber (PDR) ek olarak 2012 yılında çocuk gelişimi, öğretmen, sosyolog, aile ve tüketici gibi diğer alanlardaki meslek mensuplarını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

Bu düzenleme ile **PDR mezunları da "sosyal çalışma görevlisi" unvanına dâhil edilmiştir.** Hem de sosyal hizmetler yönetimi hem de adalet yönetiminde bir şekilde yer almaları sağlanmıştır. Böylece sosyal teşhis ile ilgili en önemli belge olan **sosyal inceleme raporu düzenleme yetkisi, bu konuda eğitim almamış kişilere verilmiştir.** Kanunda yer almamasına rağmen bilirkişi özelliği kazandırılarak, bilirkişi gibi işlev dışındaki sosyal teşhis ile karar verilmesi hem engellenmiş hem de işlevsiz kılınabilmiştir. Oysa **sosyal inceleme raporu, sosyal hizmet mesleğinin temel ve evrensel araçlarından biridir ve insan hakları, çocuk hakları ve sosyal hakların korunması amacıyla bu alanda özel eğitimi gerektirir.** Aksi durum aynı zamanda bir insan hakları, çocuk hakları ve sosyal haklar sorununun ortaya çıkarmakta olup anayasal bir sorun olarak toplumun geleceğini belirlemektedir.

Ancak 2005 yılında ortaya çocuk koruma sistemini değersiz , önemsiz kılan ve ceza adalet sistemini öne çıkaran böyle bir garabetlik çocuklara ve topluma uygun görülmiştir. Çağın ötesi bakış ve korumaya yönelik yapıların, gelişmelerin dikkat edilmemesi ile de çocuk koruma ve kanunu anlamsız ve değersiz kılabilmiştir. Ortaya "Çocuk Koruma(ma) Kanunu"¹ çıkmıştır. Sanki çocukların korunduğu zannedilirken, dünyada karşılığı olmayan ve çocuk ağır cezalara maruz kalmaları için çocuk ağır ceza mahkemesini kurmak sağlanmıştır. Böyle bir kandırma ve sosyal hizmetlerin dışlanması amacıyla da "sosyal çalışma (ma) görevlisi" üretilmiştir. ÇHS ve ASS'nı ve de Anayasayı korumak yerine pasif avukatlık hizmet ve bakış önemli etken olup bu süreçte çocuklar her açıdan korumasız bırakılmıştır. Çocuklar terk edilirken kariyerleri açısından çocuklar araç olabilmıştır. Bu süreklilikle , adalet zedelenirken UNICEF dahil katkıların yanı sıra diploması olmamasına rağmen pedagog olarak yer alan "adli destek görevlisi" bu şekilde üretilmiştir.

Bu süreçte **AB Projeleri** ise diğer önemli etkendir. **AB** AB hibeleriyle ve çeşitli kuruluşlar ile işbirliğinde ki **UNICEF tarafından hazırlanan "Sosyal Çalışma Görevlileri için Eğitim Kitabı"**² çocuk

1 <https://www.cocukkorumaturkiye.com/cocuk-korumama-kanunu-1/> Erişim 26.03.2026

2 <https://www.unicef.org/turkiye/media/4701/file> Erişim 24.3.2026

<https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/sosyal-%C3%A7ali-%C5%9Fma-g-%C3%B6revlileri-i-%C3%A7in-e-%C4%9Fitim-kitabi-kas-%C4%B1m-2013>

<https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/aday-hakimler-i-%C3%A7in-%C3%A7ocuk-adalet-sistemi-e-%C4%9Fitimi-e-%C4%9Fitici-el-kitab-%C4%B1-2014>

<https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/aday-cumhuriyet-savc-%C4%B1lar-%C4%B1-i-%C3%A7in-%C3%A7ocuk-adalet-sistemi-e-%C4%9Fitimi-e-%C4%9Fitici-el-kitab-%C4%B1-2014>

hakları için kara bir leke olarak yer almaktadır. Hukukun üstünlüğü yerine ÇKK ve yönetmeliklere sığınarak öne çıkan Türkiye Barolar Birliği işbirliği ile hazırlan "Hukukçular için Eğitim Kitabı" diğer önemli örnektir. Bunun yanı sıra Aday Hakim ve Sayıcılara yönelik eğitim kitabı bir süreklilik ve zemin sağlayabilmektedir. Pekin Kurallarına dayalı Çocuk Hakları Sözleşmesini korumak yerine hem ÇKK hem de TCK'deki uygulamaların korunması amacıyla çocuklar bu şekilde hukuksal korumasızlık olabilmektedir. Bu süreklilik halen söz konusudur. AB Projeleri ile Türkiye de ki çocuklara çifte standart içinde bakması sağlanırken çocuk hakları bir araç olabilmektedir. Özellikle de sosyal inceleme raporunun işlevsiz kılınması ve sosyal hizmetlerin dışlanmasıyla adaletten uzaklaşması halen ve bu şekilde mümkün olabilmektedir.

1.6. 63 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve Adli Destek Görevlileri

Bu süreç ve zemin ile kanunlarda yer almamasına rağmen, 2020 yılında **63 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi** ile bu süreçte adalet yönetimi için "**adli destek görevlisi**" üretilmiş ve bu görevliler arasında **psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacılar** sayılmıştır. Suç mağdurları açısından Adalet Bakanlığı'nda kurulmuş olan Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı ve adliyelerde kurulan müdürlükle yeni bir çatı ve dönem başlamıştır. Yönetmelik ile birlikte çocuklar açısından hem ceza hem de hukuk sistemindeki aile ve çocuk mahkemelerinde çalışanlar ise bu çatı altında toplanmıştır. Kararnamenin 2. maddesinde adli destek görevlisi, "Adalet Bakanlığı ve adliye bünyesinde psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı kadrolarında çalışanları" ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.

Böylece, pedagoji bilimi 1982'de yok edilmesine rağmen, "**pedagoğ unvanı adalet sisteminde yeniden yer alması sağlanmıştır**". Böylece **diplomasız, eğitimsiz kişilerin çocuk mahkemelerinde de görev yapmasının önü açılmıştır**.

İKİNCİ BÖLÜM: MESLEKİ KARMAŞANIN BOYUTLARI – ÜÇ ALANDA ÜÇ FARKLI KİMLİK

Bugün Türkiye'de PDR lisans eğitimi alan bir kişi, aynı anda üç farklı alanda üç farklı kimlik ve ünvanla görev yapabilmektedir:

2.1. Milli Eğitim Bakanlığı'nda: Rehber Öğretmen / Psikolojik Danışman

PDR mezunları, MEB'de önce "**rehber öğretmen**" olarak görev yapmaktadır. Bu görev, ile de eğitsel rehberlik, mesleki yönlendirme, öğrencilerin gelişimsel sorunlarıyla ilgilenmeyi kapsadığı iddia edilmektedir. Ayrıca Türkiye'de birçok adliyede pedagoğ olmadığından, okullardaki rehber öğretmenler

<https://medya.barobirlik.org.tr/barowebste/uploads/52/%C3%87OCUK%20ADALET%20S%C4%B0STEM%C4%B0/HUKUK%C3%87ULAR%20%C4%B0%C3%87%C4%B0N%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%20K%C4%B0TABI.pdf>

<https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/%C3%A7ocuk-adalet-sisteminde-sosyal-%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fman%C4%B1n-rol%C3%BC>

veya öğretmenler adli görevlere çağrılmakta, bu da halkın PDR mezunlarına pedagoğ gözüyle bakmasına neden olmaktadır.

2.2. Adalet Bakanlığı'nda: "Pedagoğ"

Aynı PDR mezunu, Adalet Bakanlığı'nın pedagoğ kadrosuna atanarak -hem de diploması olmamasına rağmen- "**pedagoğ**" olarak görev alabilmektedir. 63 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile adli destek görevlileri arasında yer alan pedagoğlar, çocuk mahkemelerinde, aile mahkemelerinde bilirkişilik yapmakta, çocukların geleceğini belirleyen **sosyal inceleme raporları** düzenlemektedir. UNICEF'in katkılarıyla sosyal teşhis ve sosyal hizmetlerden özellikle uzaklaştırılmaktadır. Bu süreçte Adalet Bakanlığı'nın 1993'te aldığı idari karar ve düzenlemeler ile de günümüzde geçerliliğini korumaktadır.

Nitekim **2019 yılında Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan personel alım ilanında**, pedagoğ kadrosu için aranan özel şartlar açıkça belirtildiğinden bahsedilmektedir: "**Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık**" veya "**Eğitim Programları ve Öğretim**" bölümlerinin birinden mezun olmak. Bu ilan, 1993'te alınan kararın 2003 yılındaki aile mahkemeleri ile ilgili gelişmelerin de devamı olup çocuk mahkemelerine yönelik ısrar ise "Adli Destek Görev" ile devam etmiş olup ÇKK ile ilgili yönetmelikler ile birlikte ve 26 yıl sonra bile aynen nasıl uygulandığını göstermektedir. Hukuksal bir inatlaşma ve sosyal hizmetlerin dışlanmayı da içeren bu süreçte pedagoğların başlıca görevleri arasında şunlar yer alır:

- Ceza mahkemelerinde suçta sürüklenen ya da mağdur olmuş çocuklar hakkında sosyal inceleme raporu hazırlamak
- Aile mahkemelerinde boşanma, velayet, kişisel ilişki, evlat edinme ve vasilik gibi konularda rapor hazırlamak
- Çocukların duruşmalarda beyanlarının alınması sürecine katkı sağlamak
- Adli görüşme odalarında çocukların ifadelerini almak

2.3. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda: Sosyal Çalışma Görevlisi

Aynı PDR mezunu, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda ise "**sosyal çalışma görevlisi**" olarak istihdam edilebilmektedir. Psikoloğ, sosyoloğ, öğretmen, çocuk gelişimci, aile ve tüketici gibi kendi mesleklerinin dışında sosyal çalışmacılar benzer yetki ve görev sahibi olabilmektedir. Aynı zamanda sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı ve de sosyal çalışmacılara yönelik insan haklarının korunması ve güvence altına alınmasına yönelik görevlerinin engellenmesi amacıyla sosyal hizmet konusunda hiçbir eğitim almadan **sosyal inceleme raporu** bu şekilde düzenlenerek koruyucu ve destekleyici tedbirler dâhil uygulamalar ise halen sosyal hizmetler zannedilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SOSYAL İNCELEME RAPORU VE HEKİM RAPORUNUN NİTELİĞİ

3.1. Sosyal İnceleme Raporu (SİR): Sosyal Teşhis ve Sosyal Koruma

Sosyal inceleme raporu, çocuğı **suçun ötesinde** bir bütün olarak ele alan, onun **ailevi, sosyal, ekonomik, eğitsel, psikolojik** tüm koşullarını ortaya koyan bir rapordur. Çocuk Koruma Kanunu'nun

5. maddesinde sayılan **koruyucu ve destekleyici tedbirlerin** (danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık, barınma) belirlenmesinde temel dayanaktır.

ÇKK ile SİR'in amacı:

- **Sosyal teşhis:** Çocuğu suça iten nedenleri (ailesel sorunlar, okul terk, yoksulluk, travma, ihmal, istismar) tespit etmek,
- **Sosyal koruma:** Çocuğa ve ailesine yönelik koruyucu ve destekleyici tedbirleri önermek,
- **Mahkemeye yardım:** Çocuğun bireysel özelliklerini ortaya koyarak, adil ve çocuğa özgü bir karar verilmesini sağlamak.

Yönetmelik md.20/6: *"Raporda çocuğun işlediği fiille ilgili olarak hukukî anlam ve sonuçları kavrayabilme ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığı hakkında sonuç değerlendirmesinde bulunulmaz."*

Yönetmelik md.20/7: *"Sosyal inceleme raporu, suça sürüklenmiş çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur."*

SİR, cezai ehliyet konusunda **sonuç değerlendirmesi yapmaz**, sadece mahkemenin takdirine temel oluşturur. Böylece çocuk koruma sisteminde "mahkeme" eksenli bir uygulama ile ceza adalet sistemi öne çıkmaktadır.

3.2. Hekim Raporu : 12-15 Yaş Grubu-Hekim Rapor Dayatması ve Sosyal Teşhisin yok sayılması

Avrupa Birliği ilişkiler bağlamında 2005 yılından beri 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 1926 yılındaki 765 sayılı kanunun Bkz.Md.54) devamıdır. Güvenlik tedbiri ile ÇKK ile bir ilişki oluşturularak yaş küçüklüğü başlığı altında **TCK 31. maddesi** ceza sorumluluk kapsamında ele alınmıştır. Ceza adalet sistemine giren çocuk ve gençler için ayrı bir düzenleme olmadığı gibi Adalet Bakanlığı tasarısında ayrıca yer verilen 27 madde, bir maddeye inmiştir. Ceza sorumluluk yaşının 12 olması ile de TCK 31. maddesinde bir gruplaşma 12-18 yaş grubu için söz konusudur. Yetişkinler gibi kusurluk aranması ile öne çıkarılan ceza sorumluluk için bir yetenek aranmasına neden olmuştur.

Çağın ötesi bakışın devamı olarak 12 yaşını doldurmayanlar kapsam dışında olup 12-18 yaş grubu için yetişkinler gibi kusurun var olduğu benimsenmiştir. Bunun arasında 12-15 yaş grubu içinde bir yetenek ise **"farik ve mümeyyiz"** gibi bakış devamı olabilmıştır. Ceza adalet sistemine giren ve genelde %25-30 dilimdeki 12-15 yaş grubu çocuklar için ÇKK ve 35. maddesi ile de **"sosyal inceleme raporu"** bir değerlendirme noktası olmuştur. Diğer yandan bu maddede yer almadığı halde, yönetmelikle sosyal inceleme raporu için bir zorunluluk öne çıkmaktadır. Buna ek olarak ayrıca **"hekim raporu"** zorunluluğu getirilmiştir. (Bkz. ÇKK Uygulama Yönetmeliği md.20/4) Yine kanunda yer almamasına rağmen aynı maddede **"bilirkişi"** özelliği de kazandırılmıştır. Diğer yandan kamu davası açılmasında ve kabul edilmeden önce lehe unsur olan sosyal inceleme raporu aslında kanuni bir yükümlülüktür. Bu süreçte çocuğu tanımak ve anlamak dâhil böyle bir teşhis öncelikli bir usul hukukunu öne çıkarmaktadır.

Kanunda yer almasına rağmen yetkinlik aranılmadan işlem ve kararlara yönelik sosyal inceleme raporu bu şekilde işlevsiz bir araca dönüşmektedir. Özellikle de 2006 yılından beri yetki alanı olmadığı halde uygulama yönetmelik ile hekimler tarafından tıbbi teşhis ile söz konusu **hekim raporu (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** zorunlu hale getirilerek çocukların geleceği halen engellenmektedir. Yönetmelikte yapılan ekleme ise unutulma olarak açıklanması ile birlikte ele alınmasını gerektirmektedir. Aynı zamanda ÇKK'da öne çıkarılan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin değerlendirilmesi engellenirken çocuk adalet sistemi yok sayılmaktadır.

Hukukun üstünlüğü yerine ÇKK ve yönetmeliğe ve genelgelere sığınarak öne çıkan adalet yönetiminde ki PDR, psikolog ve 2020 yılından beri diploması olmayan pedagoglar için kendi meslekleri dışında yer almaları ve bu yetki aslında kendi mesleklerinden de özellikle uzaklaşmaktadır. Hak ihlali ile birlikte kamu zararına neden olmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Sosyal Şartı'na rağmen **hekimler (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** dâhil Anayasanın 124 ve 137. maddelerine aykırı olarak çocuk hakları adına bu duruma yönelik hukuksal korumasızlık bu süreçte diğer bir etkidir. UNICEF'in katkıları ile 2005 yılından beri **15-18 yaş grubu için sosyal inceleme raporu halen yok sayılmaktadır**. Gelecekleri de bu şekilde karartılırken CMK ve lehe olan unsurlardan olmasına rağmen yok sayılarak böylece 1889 tarihli ve çağın ötesi bir "**adalet**", halen adalet olarak zannedilmektedir.

Çocuk koruma sistemi yerine ceza adalet sistemine dahil edilen hekim raporu, çocuğun **ruhi ve ahlaki gelişimini** tespit etmeye yönelik tıbbi bir rapor olarak öne çıkmaktadır.Eski TCK./54 maddesinin de devamı olan TCK'nın 31/2. maddesi şöyledir:

*"Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin bulunup bulunmadığı hususunda **uzman kişi** tarafından inceleme yaptırılır."*

Bu madde, "**uzman kişi**" ifadesini kullanmakta, ancak bunun **mutlaka bir hekim mi yoksa bir sosyal çalışmacı mı yoksa her ikisinin birlikte mi olacağını** açıklamamaktadır. Uygulamada bu ifade,ise ÇKK yer almamasına rağmen yönetmelik ile **adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim tarafından düzenlenen hekim raporu** değerlendirilmesi ve yorumlaması sağlanmıştır.

Çağın ötesi bakış ile de bu süreçte "farik ve mümeyyiz raporu " da adlandırılan hekim raporunun amacı:

- **Cezai ehliyetin tespiti:** Çocuğun fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğini değerlendirmek,
- **Tıbbi veri sağlamak:** Psikiyatrik, nörolojik veya gelişimsel bozuklukları ortaya koymak,
- **Mahkemeye yardım:** Cezai ehliyet konusunda teknik veri sunmak.

Ancak uygulamada, hekim raporu **SİR'in önüne geçmekte** ve ÇKK da yer almamasına rağmen mahkemelerce **neredeyse bağlayıcı** kabul edilmektedir.

ÇKK 35. Madde ve Kanunlaşma Sürecinde ve de "UNUTULAN" Hekim Raporu

3.4. Hükümet Teklifi ve Adalet Komisyonu Değişikliği

Çocuk Koruma Kanunu'nun 35. maddesinin kanunlaşma süreci, bu karmaşanın kökenini anlamak açısından önemlidir.

Hükümetin Teklif Ettiği Metin:

"(1) Bu Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır."

Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin (TBMM Genel Kurulunda kabul edilen):

*"(1) Bu Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır. **Sosyal inceleme raporu, çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.**"*

Bu ek cümle, **akıl hastalığı ile ilgili TCK 32. maddedeki benzer yeteneğin** çocuklar açısından da dikkate alınmasını sağlamak amacıyla eklenmiştir. Ancak bu düzenleme, **hekim raporunu düzenlememiş**, sadece SİR'in cezai ehliyet takdirinde göz önünde bulundurulacağını belirtmiştir.

"Unutulan" hekim raporu yer almadan ve TCK'nın 31/2. maddesine dayandırılarak 2006 yılında ki yönetmeliğe dahil edilerek uygulamada zorunlu hale getirilmiştir. Oysa ÇKK'nın 35. maddesinde **hekim raporuna hiç yer verilmemiştir.**

Yönetmeliğe Yansıma ve Normlar Hiyerarşisi İhlali

3.5. Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – Madde 20 (Tam Metin)

Sosyal inceleme talebi, yaptırılması ve değerlendirilmesi

Madde 20 – (1) Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılabilir. Soruşturma ve kovuşturma aşamalarında çocuğun, veli veya vasisi ya da müdafî veya bu kimselerin avukatları da mahkeme veya çocuk hâkimine müracaat ederek çocuk hakkında sosyal inceleme yapılmasını talep edebilirler.

(2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdiri bakımından **sosyal inceleme yaptırılması zorunludur.**

(3) Fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığını **takdir yetkisi münhasıran mahkemeye aittir.** Sosyal incelemeyi yapan bilirkişi, çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı, sosyal çevre koşulları, gördüğü eğitim, fiziksel ve ruhsal gelişimi hakkında bir rapor düzenler. Hâkim, bu yaş grubuna giren çocuğun kusur yeteneğinin olup olmadığını takdir ederken, görevlendirdiği bilirkişinin hazırlamış bulunduğu raporda yer verilen gözlem, tespit ve değerlendirmeleri gözönünde bulundurur.

(4) İkinci ve üçüncü fıkralardaki hâllerde, hâkim veya mahkeme, sosyal inceleme raporu ile birlikte çocuğun işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin belirlenebilmesi amacıyla **adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekimden görüş alır.**

(5) Derhâl tedbir alınmasını gerektiren acil durumlarda sosyal inceleme sonucu beklenmeden tedbir kararı verilebilir. Ancak sosyal inceleme daha sonra yaptırılarak, gerektiğinde tedbir konusunda verilen karar değiştirilebilir.

(6) İnceleme, kararda gösterilen sürede tamamlanmalıdır; gerektiğinde ek süre talep edilebileceği gibi kararda bir süre belirtilmemiş olması hâlinde incelemenin çocuğun durumunun aciliyetine uygun bir süre içerisinde tamamlanarak, raporun mahkemeye sunulmuş olması gerekir.

(7) Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması hâlinde, gerekçesi kararda gösterilir.

3.6. Yönetmeliğin '20/4 'ün Getirdiği Zorunluluk ve Anayasa'nın 124. Maddesine Aykırılığı

Anayasa md.124: "Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ... uygulanmasını sağlamak üzere, **bunlara aykırı olmamak şartıyla,** yönetmelikler çıkarabilirler."

ÇKK md.35/1: "Bu Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında ... **gerektiğinde** ... inceleme yaptırılır."

Yönetmelik md.20/2: "12-15 yaş grubu ... bakımından **sosyal inceleme yaptırılması zorunludur.** "Pekin Kuralı"nın 16 maddesi karşılığını bulmaktadır.

Ancak Yönetmelik md.20/4: "... hâkim veya mahkeme, sosyal inceleme raporu ile birlikte ... **adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekimden görüş alır.** "

Değerlendirme:

Kanun, SİR için "**gerektiğinde**" ve "takdirinde" ifadesi kullanırken, Yönetmelik "**zorunludur**" diyerek bu takdir yetkisini de ortadan kaldırmıştır.

Kanun, **hekim raporunu hiç düzenlememişken**, 2006 yılında Yönetmelik **zorunlu** hale getirmiştir.

Yönetmelik, **kanuna dayanmadan ve Anayasa'ya rağmen** yeni bir yükümlülük öne çıkarılmıştır. Pekin Kuralının 16. maddesini etkisiz ve işlevsiz kılmaktadır.

Bu durum, **normlar hiyerarşisinin** temel ilkesi olan "yönetmelik kanuna aykırı olamaz" kuralını ihlal ettiği gibi, "**kanun olmadan yönetmelikle yükümlülük getirilemez**" ilkesini de zedelemiştir.

3.7.TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ Yayınında "UNUTULAN RAPOR" Açıklaması ve Tespit

Türkiye Adalet Akademisi Yayınları arasında yer alan ve hâkim, savcı, adli destek görevlilerinin eğitiminde temel kaynak olan "**Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulamaları**" (Gökten Koçoğlu – Süleyman Kaynar, 4. baskı, Haziran 2025) kitabının **95. sayfasında** aynen şu ifadeler yer almaktadır:

"Raporun yasal dayanağı Çocuk Koruma Kanununun Uygulamasına İlişkin Usül ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 20. maddesinin 4. fıkrasıdır.

Çocuk Koruma Kanunu'nda bu rapora dair düzenleme yoktur. Kanun'da unutulmuş bu rapor yönetmelikle düzenlenmiştir.

*12-15 grubundaki suça sürüklenen çocuk hakkında ... hekim raporunun alınması da, Yargıtay yerleşik içtihatlarına göre ... ZORUNLUDUR.**

Kitapta ayrıca **Yargıtay Ceza Kurulu'nun 04.04.2017 tarihli ve 2014/13-518 E.; 2017/208 K.** sayılı kararına atıf yapılmaktadır. Bu kararlar birlikte, kanunda "unutulan" hekim raporu zorunluluğu, **ıçtihat yoluyla meşrulaştırılmaktadır.**

Değerlendirme: Adalet Akademisi gibi kurumsal bir eğitim merkezinin resmî yayınında ki tespit/ açıklama veya bu itirafın yer alması, sorunun **kurumsal düzeyde bilindiğini** ancak ve halen çözüme kavuşturulmadığını göstermektedir. Çocukların korunmasını da halen açıkça engellemektedir. Korumasız için bu hukuksal eylemsiz hali ve "mahkeme" odaklı ceza adalet sistemini korumak amacıyla ve de pasif avukatlık hizmet ile de sosyal inceleme raporu ve de sosyal hizmetlerden dışlanmasında somut örneklerindedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ULUSAL VE ULUSLARARASI AÇISINDAN DURUMUN ANALİZİ

ANAYASAL DEĞERLENDİRME

4.1. Anayasa'nın 124. Maddesi (Yönetmelikler)

"Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere, bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler."

Yönetmelik, **kanuna aykırı olamaz**. Oysa:

- Kanun (ÇKK md.35):** SİR için "gerektiğinde" (takdiri) ifadesini kullanırken, Yönetmelik (md.20/8) "gereklidir" (zorunlu) ifadesini kullanmıştır.
- Kanun, hekim raporunu düzenlememişken**, Yönetmelik de düzenlememiş ancak uygulama ve içtihat bu raporu zorunlu hale getirmiştir. Bu, yönetmeliğin **uygulamada aşılması** ve normlar hiyerarşisinin ihlalidir.

4.2. Anayasa'nın 2. Maddesi (Hukuk Devleti)

Hukuk devletinin temel unsurlarından biri **belirlilik** ve **öngörülebilirliktir**. Çocuğun cezai ehliyetinin belirlenmesinde hangi raporların zorunlu olduğu, hangi raporun ne işlev göreceği **kanunda açıkça düzenlenmelidir**. Mevcut durumda, kanunda olmayan bir raporun (hekim raporu) uygulamada zorunlu kılması, hukuki belirliliği ortadan kaldırmaktadır.

4.3. Anayasa'nın 10. Maddesi (Eşitlik İlkesi)

15-18 yaş grubu, SİR kapsamı dışında bırakılırken, 12-15 yaş grubu için SİR zorunlu tutulmaktadır. Bu yaş ayrımı, her iki grubun da **çocuk** (18 yaş altı) olmasına rağmen, **eşitlik ilkesine** aykırıdır. Ayrıca, hekim raporunun SİR'in önüne geçirilmesi, sosyal hizmet temelli yaklaşımın **tıbbi yaklaşıma** göre ikincilleştirilmesi anlamına gelir.

4.4. Anayasa'nın 41. Maddesi (Çocuğun Korunması)

"Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar."

Çocuğun **korunması**, sadece cezai ehliyetinin tespiti değil, onu suça iten nedenlerin ortadan kaldırılmasıdır. Sosyal inceleme raporu, bu koruma işlevinin **temel aracıdır**. Hekim raporunun SİR'in önüne geçirilmesi, çocuğun **korunma ihtiyacını** ikinci plana atmakta, **devletin çocuğu koruma yükümlülüğünü** ihlal etmektedir.

4.5. Anayasa'nın 58. Maddesi (Gençliğin Korunması)

"Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluktan, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır."

Suçta sürüklenen çocuklar, bu madde kapsamında **korunması gereken gençlerdir**. SİR, bu korumanın **nasıl sağlanacağını** ortaya koyan rapordur. Hekim raporu ise sadece tıbbi durumu değerlendirir. Hekim raporunun zorunlu kılınması, koruma boyutunu zayıflatmakta, **cezalandırma boyutunu** öne çıkarmaktadır.

4.6. Anayasa'nın 90. Maddesi (Uluslararası Sözleşmelerin Üstünlüğü)

"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi halinde, milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır."

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler:

- Pekin Kuralı 16:** Tüm çocuklar için sosyal inceleme zorunludur.
- ÇHS md.3 ve 40:** Çocuğun yüksek yararı ve yeniden topluma kazandırılması esastır.
- Avrupa Sosyal Şartı md.14, 16, 17:** Sosyal refah hizmetleri, ailenin ve çocuğun korunması esastır.

Mevcut uygulama (hekim raporunun zorunlu kılınması, SİR'in ikincilleştirilmesi, 15-18 yaş grubunun dışlanması) bu uluslararası sözleşmelere aykırıdır. Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca, **uluslararası sözleşme hükümleri esas alınmalıdır**.

4.7. Anayasa'nın 137. Maddesi (Kanunsuz Emir)

"Bir kamu görevlisinin, üstünden aldığı emri, yönetmelik, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya kanun hükmünde kararname hükümlerine aykırı görürse, bu emrin yerine getirilmemesi esastır. Aynı nedenle emri yerine getirmeyen kamu görevlisi, hiçbir sorumluluk taşımaz. Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir surette yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz."

Hekim raporu düzenleyen hekim, **kanunda açık bir düzenleme olmadığı** için (ÇKK md.35'te hekim raporu düzenlenmemiştir) kendisine verilen "hekim raporu düzenle" emrini **hukuka aykırı** bulma hakkına sahiptir. Anayasa'nın 137. maddesi, bu durumda hekime **emri yerine getirmeme hakkı** vermektedir. Emir yazılı olarak tekrarlanırsa, sorumluluk emri verene (hâkim veya savcı) aittir.

ULUSLARARASI HUKUK VE STANDARTLAR AÇISINDAN DURUMUN ANALİZİ

4.8 Avrupa Sosyal Şartı'nın İhlal Edilen Maddeleri

Türkiye'nin de taraf olduğu ve kanunlaşan ve de iç hukukun bir parçası olan Avrupa Sosyal Şartı, çocukların korunmasına ve sosyal hizmetlere ilişkin açık hükümler içermektedir:

Madde 7 (Çocukların ve Gençlerin Korunma Hakkı): Bu madde, çocukların çalışma hayatında korunmasını düzenler. Ancak daha geniş anlamda, çocukların her türlü riskten korunmasını, onların bedensel ve ruhsal sağlıklarının güvence altına alınmasını gerektirir. Türkiye'de mesleki karmaşa nedeniyle çocukların korunması gerektiği gibi sağlanamamakta, bu madde ihlal edilmektedir.

Madde 14 (Sosyal Hizmetlerden Yararlanma Hakkı): Bu madde, herkesin sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını düzenler. Sosyal hizmetlerin, bireylerin ve ailelerin gelişimine ve topluma uyumuna katkıda bulunacak şekilde sunulmasını, bu hizmetlerin nitelikli personel tarafından yürütülmesini gerektirir. Türkiye'de sosyal inceleme raporu düzenleme yetkisinin sosyal hizmet eğitimi almamış kişilere verilmesi, çocukların nitelikli sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını doğrudan ihlal etmektedir.

Madde 16 (Ailenin Sosyal, Hukuki ve Ekonomik Korunma Hakkı): Bu madde, ailenin toplumun temel birimi olarak korunmasını, uygun sosyal ve aile politikalarıyla desteklenmesini öngörür. Türkiye'de aileleri destekleyecek sosyal hizmet mekanizmaları yeterince geliştirilmemiş, okul sosyal hizmeti engellenmiş, aileler yalnız bırakılmıştır.

Madde 17 (Çocukların ve Gençlerin Sosyal Korunma Hakkı): Bu madde, çocukların ve gençlerin sosyal korunma hakkını düzenler. Devletlerin, çocukların ve gençlerin fiziksel ve ruhsal gelişimlerini sağlamak için gerekli önlemleri almasını, onları ihmal, istismar ve şiddete karşı korumasını emreder. Türkiye'de çocuk koruma sistemi, mesleki karmaşa ve yetki belirsizlikleri nedeniyle etkin işlememekte, bu madde ihlal edilmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne kaynaklık yapan bu maddelerin ortak noktası, çocukların korunmasının **sosyal teşhise, yani doğru bir sosyal inceleme raporuna dayanması gerektiğidir**. Türkiye'de PDR'cilerin halen pedagoğ olarak adalet sisteminde yer alması, bu maddeleri doğrudan ihlal etmektedir. Çünkü bu maddeler, çocukların korunmasında profesyonel standartların uygulanmasını, yetkin kişiler tarafından değerlendirme yapılmasını ve sosyal teşhisin esas alınmasını gerektirir.

4.9 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin İhlal Edilen Maddeleri

Madde 3 (Çocuğun Üstün Yararı): Çocuğun üstün yararı, tüm işlemlerde öncelikli olarak gözetilmelidir. Türkiye'de sosyal inceleme raporu düzenlenirken, raporu düzenleyen kişinin mesleki yetkinliği bile sorgulanmadığı için, çocuğun üstün yararı nasıl gözetilebilir?

Madde 19 (Şiddet, İhmal ve İstismara Karşı Koruma): Bu madde, çocukların her türlü şiddet, ihmal ve istismara karşı korunmasını emreder. Okul sosyal hizmeti olmadığı için, risk altındaki çocuklar erken tespit edilememekte, koruma önlemleri zamanında alınamamaktadır.

Madde 40 (Ceza Adaleti Sisteminde Çocuk Hakları): Bu madde, suça sürüklenen çocuklar hakkında özel prosedürler uygulanmasını, çocukların yaş ve olgunluk düzeylerine uygun muamele

görmesini emreder. Türkiye'de 12-15 yaş grubu çocuklara **hekim raporu (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** dayatılması, sosyal inceleme raporunun işlevsizleştirilmesi, çocukların %49'unun uzman olmayan mahkemelerde yargılanması ve %100 oranında yetkisi olmayan sulh ceza mahkemesi tarafından tutuklanarak özgürlüklerin kısıtlanması bu maddeyi ihlal etmektedir. Ortada hem hukuk hem adalet hem de sosyal hizmetler skandalı süre gelmektedir.

4.10 Pekin Kuralları'nın İhlali (Birleşmiş Milletler Gençlik Adalet Yönetimi Hakkında Asgari Standart Kurallar)

KURAL 2 - Kapsam ve Tanımlar

Kural 2.2: Aşağıdaki tanımlar dikkate alınarak, her ulusal hukuk sistemi bu Standart Kuralları kendi ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki düzenine uygun olarak uygulayacaktır:

(a) **"Genç" (Juvenile):** Kendi hukuk sistemleri uyarınca bir suç nedeniyle yetişkinlerden farklı şekilde ele alınabilecek çocuk veya genç kişidir.

(b) **"Suç" (Offence):** İlgili hukuk sistemleri uyarınca yasayla cezalandırılabilen her türlü davranış (eylem veya ihmal)dir.

(c) **"Genç suçlu" (Juvenile Offender):** Bir suç işlediği iddia edilen veya bir suç işlediği tespit edilen çocuk veya genç kişidir.

Kural 2.3: Her hukuk sistemi, genç suçlulara özel yasalar ve kurumlar geliştirerek şu üç amaca ulaşmaya çalışacaktır:

(a) Gençlerin temel haklarının korunması, bireysel ihtiyaçlarının eksiksiz karşılanması;

(b) Toplumun güvenliği ve düzeninin sağlanması;

(c) Tüm kuralların adil ve eksiksiz şekilde uygulanması.

KURAL 5 - Gençlik Adaletinin Amaçları

Kural 5.1: Gençlik adalet sistemi, gençlerin esenliğini gözetecek ve verilecek tepkilerin hem suçlunun hem de suçun koşullarıyla orantılı olmasını sağlayacak şekilde yapılandırılmalıdır.

Kural 5.1 Açıklama: Kural 5, gençlik adalet sisteminin en önemli amaçlarına işaret etmektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin de kaynağıdır. Birincisi, gençlerin refahının gözetilmesidir. İkincisi ise "**orantılılık ilkesi**" dir. Bu ilke, genç suçluya verilecek tepkinin yalnızca suçun ağırlığına göre değil, aynı zamanda gencin kişisel koşullarına (sosyal statü, aile durumu, suçun mağdura verdiği zarar, gencin zararı tazmin çabası gibi) göre de belirlenmesi gerektiğini ifade eder. Aynı zamanda Avrupa Sosyal Şartı (Bkz. Mad.7,14,16,17) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Bkz. Mad.6,17,18) ve de Çocuk Haklarına yönelik Avrupa Sözleşmesi'ne ihlallerin Anayasanın (Bkz. Mad. 2,10,41,42,58,61,62,90,124,137) ile birlikte ele alınmasını gerektirmektedir.

KURAL 16 (Sosyal İnceleme Raporu): Bu kural, çocuk suçluluğuyla ilgili davalarda, karar verilmeden önce çocuğun geçmişi, yaşam koşulları, eğitim durumu ve içinde bulunduğu sosyal çevre hakkında detaylı bir sosyal inceleme raporu hazırlanmasını **zorunlu kılar**. Bu rapor, adli makamlara çocuğun bireysel özellikleri ve sosyal bağlamı hakkında kapsamlı bilgi sunarak, çocuğun üstün yararına uygun karar verilmesini sağlar. Bir teknik belgedir.

Ancak Türkiye'de sosyal inceleme raporu, mesleki yetkinliği olmayan kişiler tarafından düzenlendiği için, Pekin Kuralları'nın 16. maddesi açık bir şekilde ihlal edilmektedir. Özellikle Avrupa Sosyal Şartı'nın 14. maddesini de Anayasanın diğer maddeleri ile birlikte ihlal etmektedir. Özellikle de sosyal hizmet eğitimi almamış arasında yer alan PDR mezunları ve adalet yönetiminde ki diplomasız "**pedagoglar**" tarafından hazırlanan raporlar, çocuğun sosyal bağlamını bütünsel olarak değerlendirmekten uzaktır. Haklara ulaşımı engelleyerek oluşan mağduriyet aynı zamanda Anayasa'nın 137. maddesine aykırıdır.

KURAL 17 - Karar Verme ve Tepki Çeşitliliği

Kural 17.1: Yetkili makam, kararını verirken şu ilkeler tarafından yönlendirilmelidir:

- Verilecek tepki hem suçun hem de suçlunun koşullarına göre olmalıdır;
- Özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirlere ancak çocuğun ciddi bir şiddet eylemi işlemesi veya diğer ciddi suçları tekrar işlemesi halinde ve başka uygun bir seçeneğin bulunmaması durumunda başvurulmalıdır;
- Gencin özgürlüğü, yalnızca en düşük sınırdaki ve mümkün olan en kısa süreyle kısıtlanmalıdır;
- Özgürlüğü kısıtlayıcı olmayan tedbirler tercih edilmelidir.

KURAL 22 (Profesyonel Personel İhtiyacı ve Eğitim): Bu kural, çocuk adalet sisteminde görev yapan tüm personelin, çocukların ihtiyaçlarına ve haklarına duyarlı, nitelikli bir eğitim almış olmasını gerektirir. Özellikle kolluk kuvvetleri, yargı mensupları, savcılar, avukatlar ve **sosyal hizmet uzmanları/sosyal çalışmacı görevlilerinin**, çocuk psikolojisi, çocuk gelişimi ve çocuk hakları konularında özel eğitimden geçirilmesini emreder. Sosyal hizmet uzmanları/sosyal çalışmacılar için rol ve görev öne çıkmakta olup yöntemleri ile birlikte sosyal hizmetlerin önemi ayrıca vurgulanmaktadır.

Türkiye'de ise hukuksal bir metin olan uluslararası sözleşme/antlaşmaların Türkçe'ye doğru bir şekilde çevirilmemesi ve kanunlaşmasının yanı sıra akademik katkılarla gerçeğe aykırı metinler, kavramlar, terimler arasında Pekin Kuralları ve farklı, farklı çevirilerin somut örneklerindedir. Pekin Kurallarının

dikkat edilmesi için önsözde yer alan Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin de körleştirilmesi ise hem hukuk hem de adalet skandalı veya katledilmenin örneği olmaktadır. 2005 yılından beri Anayasa'daki yükümlülüğe rağmen dürüstlük ilkesinden uzaklaşmaya UNICEF tarafından yaptığı katkılar ile de adalet halen çocuklar için zedelenebilmektedir.

Başta **çocuk haklarının amaç değil bir araç olması** ile öne çıkarılan ve Türkiye'de adalet sisteminde "**pedagog**" olarak görev yapan PDR mezunları dolayısıyla bu sürecin temel bir sorun kaynağı olabilmektedir. Rol ve görevlerin açık ve net olmaması bir fırsatçılık yaratmakta olup kasıtlı bir şekilde yer almaları hukuk eli ile de sağlanabilmektedir. Pedagoji eğitimi almadıkları gibi adalet yönetiminde yer alan pedagog, psikologlar açısından halen adli destek görevlisi olarak yer alması, adaleti doğrudan etkilemektedir. ÇKK ve Çocuk Hakları Sözleşmesi açısından bir çatışma noktasıdır. Korumak yerine cezalandırılmaya yardım edilmesi ise bir paradoks olup çocuklar kurbanlaşabilmektedir. Aynı zamanda adalet sisteminde çalışacaklar için öngörülen özel eğitim standartları ise halen ve bu şekilde karşılanmamaktadır. Bu durum, Pekin Kuralları'nın 22. maddesini de doğrudan ihlal etmektedir.

4.11 Avrupa Konseyi Kararları ve Tavsiyeleri

Türkiye'nin 1949 yılından beri kurucu üyesi olduğu Avrupa Konseyi, sosyal hizmet mesleğinin standartlarını belirleyen ve üye ülkelerin bu standartlara uyumunu gözetken çok sayıda tavsiye kararı almıştır. 1967 yılından beri söz konusu kararlar, sosyal hizmet uzmanlarının/sosyal çalışmacılarının eğitimi, statüsü, çalışma koşulları ve mesleki yetkinlikleri konusunda bağlayıcı nitelik taşır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 09.10.1991 Tarihli ve (91) 16 Sayılı Tavsiye Kararı:

Bu karar, sosyal hizmet uzmanlarının eğitimi, rolleri ve statüleri konusunda üye ülkelere yol gösterici ilkeler belirlemiştir. Kararın temel vurguları şunlardır:

- Sosyal hizmet uzmanlarının, bireylerin, ailelerin ve grupların sosyal işlevselliklerini geliştirmede oynadıkları hayati rol
- Sosyal hizmet eğitiminin, teorik bilgi ile pratik becerileri bütünleştiren, disiplinlerarası bir yaklaşımla yapılandırılması gerekliliği
- Sosyal hizmet uzmanlarının/sosyal çalışmacılarının, insan hakları ve sosyal adalet değerlerine bağlılığının önemi
- Sosyal hizmet uzmanlarının/sosyal çalışmacılarının mesleki özerkliklerinin ve bağımsızlıklarının korunması gerekliliği

Bu karar, Türkiye'de sosyal inceleme raporu düzenleme yetkisinin sosyal hizmet eğitimi almamış kişilere verilmesinin, Avrupa Konseyi standartlarına ne kadar aykırı olduğunu açıkça göstermektedir. 1991'de belirlenen bu ilkeler, 30 yılı aşkın süredir Türkiye'de uygulanmamaktadır. Aksine insan haklarına yönelik görevin adalet yönetimi dâhil engellenmesi ve savunmasız, korumasız ve güvencesiz kalınması basit bir görev olmayıp çeşitli hukuksuzluğa ve adaletsizliğe ve de mağduriyetlere neden olabilmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 17.01.2001 Tarihli ve (2001) 1 Sayılı Tavsiye Kararı:

Bu karar, sosyal hizmet uzmanlarının (sosyal çalışmacılarının) çalışma yaşamına ilişkin kapsamlı düzenlemeler içermektedir. Kararın temel hükümleri şunlardır:

- Sosyal hizmet uzmanlarının/sosyal çalışmacılarının, mesleki standartlara uygun olarak çalışma hakkı
- Nitelikli sosyal hizmet sunumunun, ancak nitelikli eğitim almış uzmanlarla mümkün olabileceği
- Sosyal hizmet uzmanlarının/sosyal çalışmacılarının, karmaşık sosyal sorunlarla başa çıkabilmek için sürekli mesleki gelişim fırsatlarına erişim hakkı
- Sosyal hizmet uzmanlarının, etik ikilemlerle başa çıkabilmeleri için gerekli desteğin sağlanması
- Sosyal hizmet uzmanlarının, karar alma süreçlerine katılımının teşvik edilmesi

Bu karar, sosyal hizmet uzmanlarının çalışma koşullarının iyileştirilmesini ve mesleki yetkinliklerinin korunmasını hedeflerken, Türkiye'de tam tersi bir uygulama ile sosyal hizmet uzmanlarının/sosyal çalışmacılarının yetki alanı, eğitimi olmayan kişilere devredilmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 17.11.2010 Tarihli Çocuk Dostu Adalet İlkeleri:

2010 yılında kabul edilen Çocuk Dostu Adalet İlkeleri, çocukların adalet sistemine erişiminde ve adalet sistemi içinde karşılaştıkları muamelede uyulması gereken temel standartları belirlemiştir. Bu ilkeler arasında şunlar yer alır:

- Gençlik evresini de içeren çocukların ve gençlerin adalet sisteminde, yaşlarına, olgunluk düzeylerine ve özel ihtiyaçlarına uygun muamele görme hakkı
- Çocuklarla çalışan tüm profesyonellerin (yargıçlar, savcılar, avukatlar, kolluk kuvvetleri, sosyal hizmet uzmanları/sosyal çalışmacı) çocuk hakları konusunda özel eğitim almış olması gerekliliği aynı zamanda meslek ve rollerinin, görevlerinin açık ve net olmasını gerekli kılmakta
- Çocukların adalet sisteminde karşılaştıkları işlemlerde, onların görüşlerini ifade etme ve bu görüşlerin dikkate alınma hakkı
- Çocuklarla ilgili kararlarda, çocuğun üstün yararının öncelikli olarak gözetilmesi
- Çocukların adalet sisteminde ikincil mağduriyete uğramalarını önleyecek tedbirlerin alınması

Türkiye'de aile mahkemelerinde görev yapan "**pedagogların**" pedagoji eğitimi almamış olması ve 2020 yılında ki yeni yapılanma ile adli destek görevlisi olarak yer almasına ek olarak psikolog ve de "**sosyal çalışma görevlileri**" olarak yer almasının halen sağlanması bu ilkelerin ihlal edildiğinin en açık göstergesidir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 2011 Tarihli ve (2011) 12 Sayılı Tavsiye Kararı (Çocuk Dostu Sosyal Hizmetler):

Bu karar, çocuklara yönelik sosyal hizmetlerin sunumunda uyulması gereken temel ilkeleri belirlemiştir. Kararın temel vurguları şunlardır:

- Çocuklara yönelik sosyal hizmetlerin, çocuğun üstün yararı temelinde, aktif uyum ve bütünlük ve de bütünsel bir yaklaşımla sunulması
- Sosyal hizmetlerin, çocuğun ailesi, okulu ve sosyal çevresiyle birlikte değerlendirilerek planlanması
- Çocuklarla çalışan sosyal hizmet uzmanlarının/sosyal çalışmacıların, çocuk gelişimi, çocuk psikolojisi ve çocuk hakları konularında özel eğitim almış olması
- Sosyal hizmetlerin, çocuğun yaşına, olgunluk düzeyine ve özel ihtiyaçlarına uygun yöntemlerle sunulması

- Çocukların sosyal hizmet süreçlerine katılımının sağlanması ve görüşlerinin dikkate alınması
- Sosyal hizmetlerin, önleyici, koruyucu ve destekleyici boyutlarının birlikte ele alınması

Özellikle ve halen Türkiye'de okul sosyal hizmetinin engellenmesi, sosyal inceleme raporlarının yetkin olmayan kişilerce düzenlenmesi ve PDR'cilerin pedagoğ olarak adalet sisteminde görevlendirilmesi, 2011 tarihli bu tavsiye kararının tüm hükümlerini ihlal etmektedir. 2025 yılındaki raporun da birlikte ele alınması gerekmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM: CEZA HUKUKU VE İDARİ SORUMLULUK BOYUTU

5.1. Yetkisiz Hekimler Tarafından Hekim Raporu Düzenlenmesi Sorunu

TCK'nın 31/2. maddesindeki "uzman kişi" kavramı ne kanunda ne de yönetmelikte açıkça tanımlanmamıştır. Uygulamada ise:

- Herhangi bir pratisyen hekim, çocuğun "farik ve mümeyyiz" olup olmadığına karar verebilmektedir.
- Oysa **çocuk psikiyatrisi** alanında uzmanlık gerektiren bir konu, genel hekimler tarafından değerlendirilmektedir.
- **Çocuk psikiyatristi** olmayan bir hekimin, bir çocuğun ruhsal ve ahlaki gelişimini değerlendirmesi ve cezai ehliyet konusunda kanaat bildirmesi **tıbbi etik ve hukuk kurallarına aykırıdır**.

Prof. Dr. Feridun Yenisey'in bir makalesinde belirtildiği gibi: "*Her psikolog ve her psikiyatrist genç hakkında bir rapor düzenlemek için yeterli bilgilere sahip değildir.*"

5.2. ÇKK'nın 6. Maddesindeki Bildirim Yükümlülüğünün İhlali

Çocuk Koruma Kanunu'nun 6. maddesi şöyledir:

Madde 6- (1) Adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Çocuk ile çocuğun bakımından sorumlu kişiler çocuğun korunma altına alınması amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna başvurabilir. (2) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kendisine bildirilen olaylarla ilgili olarak gerekli araştırmayı derhâl yapar.

ÇKK yer almaması ile 2006 yılından beri söz konusu yönetmelik ile öne çıkarılan mevcut uygulamada, 12-15 yaş grubundaki bir çocuk hakkında **doğrudan hekim raporu** düzenlenmekte, ancak:

- Hekim, çocuğun **korunma ihtiyacı** olup olmadığını değerlendirmemekte,
- **ÇKK md.6'daki bildirim yükümlülüğünü** yerine getirmemekte,
- Sadece cezai ehliyet tespitine odaklanmakta, **çocuğun sosyal koruma boyutunu** tamamen dışlamaktadır.

5.3. Türk Ceza Kanunu'nun İhlal Edilen Maddeleri

5.3.1. TCK Madde 4 (Kanunsuz Suç ve Ceza Olmaz İlkesi)

"Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz."

Hekim raporunun düzenlenmesi, kanunda açıkça düzenlenmemiş bir yükümlülüktür. ÇKK'nın 35. maddesinde hekim raporuna hiç yer verilmemiştir. Bu nedenle, hekimin bu raporu düzenlemesi için **kanuni dayanak bulunmamaktadır**.

5.3.2. TCK Madde 89 (Taksirle Yaralama)

"(1) Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır."

Yetkisiz bir hekim tarafından düzenlenen hatalı bir rapor, çocuğun **haksız yere ceza almasına, tutuklanmasına** veya **koruma tedbirlerinden mahrum kalmasına** neden olabilir. Bu durum, çocuğun **algılama yeteneğinin** (çocuğun toplumdaki konumunun) bozulmasına yol açabilir.

5.3.3. TCK Madde 280 (Görevi Kötüye Kullanma – Sağlık Mesleği Mensupları)

"Adli veya idari bir makamın emri dışında, görevi gereği öğrendiği sırrı, yetkisiz bir şekilde ifşa eden veya bu sırrın ifşasına neden olan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

Hekim, çocuğun **korunma ihtiyacına** ilişkin bilgileri (aile içi şiddet, ihmal, istismar) öğrenebilir. Bu bilgileri ise **ÇKK md.6'ya göre bildirmekle yükümlü** iken bildirmezse, bu durum **görevi ihmal** niteliğindedir.

5.4. ÇKK'nın 44. Maddesinin Uygulanması Zorunluluğu

Çocuk Koruma Kanunu'nun 44. maddesi şöyledir:

"Madde 44- (1) Bu Kanun kapsamına giren görevlerle bağlantılı olarak kamu görevlileri hakkında 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz. "

Hekim, **ÇKK md.6** uyarınca bildirim yükümlülüğünü yerine getirmemezse, bu yükümlülük **koruyucu ve destekleyici tedbirlerin** başlatılması için **ilk adım** olduğundan, **ÇKK md.44** kapsamında **görevi ihmal** sayılır. Bu durumda:

- **İdari soruşturma** başlatılması,
- **Disiplin cezası** verilmesi,
- Gerekirse **görevden uzaklaştırma** veya **meslekten men** gibi yaptırımlar uygulanması

gerekir.

ALTINCI BÖLÜM: ALMANYA ÖRNEĞİ – SOSYAL RAPOR (SOZIALBERICHT) VE SOSYAL TEŞHİS (SOZIALE DIAGNOSE)

Alman Sistemindeki JUGENDGERICHTSHILFE VE Sosyal Raporu

6.1. Alman Gençlik Ceza Hukukunun Temel Yapısı

Alman Gençlik Mahkeme Kanunu (Jugendgerichtsgesetz - JGG), 1923'te yürürlüğe girmiştir. Sistem, **fail odaklı (Taeterstrafrecht)** bir yaklaşım benimsemekte olup, temel amaç **eğitim (Erziehungstrafrecht)** dir.

Yaş grupları:

- 0-14 yaş: Cezai ehliyeti yok
- 14-18 yaş: Genç (kısmen cezai sorumluluk)
- 18-21 yaş: Genç-yetişkin (değerlendirme sonucunda JGG uygulanabilir)
- 21 yaş üstü: Yetişkin (genel ceza hukuku)

6.2. Jugendgerichtshilfe ve Sosyal Araştırma Raporu (JGG md.43)

Kıta Avrupası'nda, özellikle Almanya'da, sosyal raporlama geleneği çok daha köklüdür. Hukuksal dönüşüm ve ceza adaletini sınırlamaya yönelik olarak bir asırdan beri Almanya'da çocuklarla ilgili adli ve idari kararlarda temel alınacak raporlar **sadece sosyal çalışmacılar (Sozialarbeiter)** tarafından düzenlenir. Bu raporlar, **sosyal teşhis (soziale Diagnose)** yöntemiyle hazırlanır ve **sosyal rapor (Sozialbericht)** olarak adlandırılır.

Almanya, İsviçre, Avusturya, Belçika dahil Alman sosyal hukuk sisteminde, çocuk koruma ve çocuk adalet sisteminde görev alan meslek elemanları, sosyal hizmet eğitimi almış uzmanlardır. Birleşik Krallık dahil benzer bir sosyal hizmetler odaklı idari görev içinde geçerlidir. Bir asırdan beri var olan resmi vesayet kurumu açısından **Gençlik Dairesi (Jugendamt)** önemli bir aktördür. Türkiye de ise bu yönde bir körleşme ve körleştirme halan yaşanmaktadır. Bu yapıda özellikle yer alan **sosyal pedagoğ (Sozialpädagoge)** ve **sosyal çalışmacı (Sozialarbeiter)** ayrı meslekler olmakla birlikte, her ikisi de sosyal hizmet eğitimi almaktadır. Ancak adli sosyal raporları düzenleme yetkisi, özellikle ve sadece **sosyal çalışmacılara (Sozialarbeiter)** verilmiştir. Bu yapılanma İsviçre ve Avusturya dâhil geçerli olup benzer idari görev ve yapı Birleşik Krallık için de geçerlidir.

Evrensel bir yapı olup Almanya'da sosyal raporun üç temel işlevi vardır:

1. **Önleyici boyut:** Risk altındaki çocukları, daha suç işlemeyen, daha istismar edilmeden tespit etmek.
2. **Teşhis boyutu:** Çocuğun içinde bulunduğu sosyal ortamı, yaşam koşullarını, aile dinamiklerini, gelişimsel ihtiyaçlarını bütünsel olarak değerlendirmek. Bu değerlendirme, **sosyal teşhis (soziale Diagnose)** yöntemiyle yapılır.
3. **Koruma boyutu:** Çocuğun üstün yararını gözeterek, ona uygun koruma ve destek mekanizmalarını önermek.

Avrupa Sosyal Şartı'ndaki sosyal korumaya yönelik (Bkz.7,14,16,17) yükümlülük ile birlikte Almanya'da sosyal rapor (Sozialbericht), **çocuk hakları sözleşmesinin de temel uygulama aracıdır**. Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları, ancak doğru bir sosyal teşhisle hayata geçirilebilir. Bu nedenle, raporu düzenleyecek kişinin mesleki yetkinliği hayati önem taşır. Bu yetkinlik, sadece sosyal hizmet eğitimiyle kazanılır.

Türkiye'de ise görüldüğü gibi adalet yönetiminde sosyal inceleme raporu, **sosyal hizmet eğitimi almamış psikologlar ve diplomasız "pedagoglar"** tarafından düzenlenmekte, akademik katkılar ile sosyal teşhis yöntemi yerine keyfi değerlendirmelerle çocukların geleceği karartılmaktadır.

Prof.Dr.Feridün Yenisey' in de dahil olduğu kitapta Prof. Dr. Hans-Jörg Albrecht'in makalesinde (s.556) şu ifadeler yer almaktadır:

"Ceza yargılaması süreci başlatıldıktan sonra, soruşturmayı yapanlar, genç suçlunun kişiliğinin değerlendirilmesi ve yaptırımın seçilmesi için konuyla ilgili kişisel ve sosyal koşullar hakkında bilgi toplarlar. (Gençlik Mahkemesi Kanunu madde 43) Başlamadan hemen sonra, gençlik mahkemesi yardımcısı (Jugendgerichtshilfe) haberdar edilmek zorundadır. Bir sosyal çalışan, genç suç failinin kişisel ve sosyal durumlarını, mahkemeye uygun yaptırımda bilgi sağlamak için soruşturur. Mahkeme yardımcısı, yargılama boyunca hazır bulunma hakkına sahiptir. Gençlik Mahkemesinin, sosyal araştırma raporunu kabul etmede takdir yetkisi yoktur. Mahkeme, suçluluk bulgusu ve uygun ceza ile ilgili herhangi bir delilin dinlenmesi gerektiğine ilişkin genel usul kuralına uymak için raporu dinlemek zorundadır."

6.3. Alman Sistemi ile Türkiye Uygulaması Arasındaki Farklar

Alman Gençlik Mahkeme Kanunu (JGG) md.43:

"Ceza yargılaması süreci başlatıldıktan sonra, soruşturmayı yapanlar, genç suçlunun kişiliğinin değerlendirilmesi ve yaptırımın seçilmesi için konuyla ilgili kişisel ve sosyal koşullar hakkında bilgi toplarlar. Başlamadan hemen sonra, gençlik mahkemesi yardımcısı (Jugendgerichtshilfe) haberdar edilmek zorundadır. Bir sosyal çalışan, genç suç failinin kişisel ve sosyal durumlarını, mahkemeye uygun yaptırımda bilgi sağlamak için soruşturur. **Gençlik Mahkemesinin, sosyal araştırma raporunu kabul etmede takdir yetkisi yoktur.**

Boyut	Almanya (JGG)	Türkiye
Sosyal araştırma raporu	Zorunlu, soruşturma başlar başlamaz	12-15 yaş için zorunlu (Yönetmelik md.20/2); 15-18 için sağır-dilsiz dışında takdiri

Boyut	Almanya (JGG)	Türkiye
Hazırlayan	Sozialarbeiter (Sosyal Çalışmacı)	"Bilirkişi" (Yönetmelik md.20/3) – uygulamada sosyal çalışmacı dışında psikolog, sosyolog, öğretmen vb.
Mahkemenin takdir yetkisi	Raporu kabulde takdir yetkisi yok, dinlenir	SİR "göz önünde bulundurulur" – bağlayıcı değil
Hekim raporu	Çocuk psikiyatrisi uzmanı tarafından	Yetkisiz hekimlerce de düzenlenebilmekte (Yönetmelik md.20/4)
Raporun niteliği	Delil, bağlayıcı	Bilirkişi raporu, bağlayıcı değil

Almanya'da sosyal inceleme raporu, mahkemenin takdir yetkisi dışında, delil niteliğinde ve bağlayıcıdır. Türkiye'de ise bilirkişi raporu statüsüne indirgenmiş, bağlayıcılığı ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca Almanya'da raporu hazırlayan, **sosyal hizmet uzmanı** iken, Türkiye'de öğretmen, sosyolog, psikolog gibi farklı meslek grupları "bilirkişi" olarak görevlendirilebilmektedir. Çocuk ve gençleri için çocuk koruma sisteminin engellenmesi amacıyla hukuktan ve adaletten koparılması için sosyal hizmetlerden dışlanma pasif avukatlık hizmeti ve pasif hak savunuculuk ile süre gelmektedir.

YEDİNCİ BÖLÜM : PDR'CİLERİN "PEDAGOG" OLARAK ADALET YÖNETİMİNDE YER ALMASI: ÇOCUKLARIN GELECEĞİNİN KARARTILMASI

7.1. Pedagoji-PDR Farkı ve Mesleki Yetkinlik Sorunu

Bu noktada kritik soru şudur: **PDR mezunları, pedagoğ mudur?**

Pedagoğlar, çocuk eğitimcisidir. Çocukların eğitim alanında yaşadığı sorunlarla ilgilenir, öğrenme güçlükleri ve davranış sorunlarına müdahale eder. Pedagoğların, psikolojik tedavi ve danışmanlık yetkisi yoktur. Çocuk psikoloğu değildirler.

Psikoloğlar ise çocukların yaşadığı psikolojik sorunların iyileştirilmesi için destek verir. Klinik psikoloğlar, psikolojik değerlendirme ve psikoterapi yapma yetkisine sahiptir.

PDR mezunları ise bu ikisi arasında bir yerde konumlanmış, ne tam olarak pedagoğ (çocuk eğitimcisi) ne de tam olarak psikoloğdur. Buna rağmen, adalet sisteminde "**pedagoğ**" unvanıyla çocukların geleceği hakkında karar vermektedirler.

Türk PDR Derneği'nin savunmasına göre, "Pedagog eşdeğer mezuniyet programı YÖK yazısı ve Bakanlık kadro alım yönetmeliğine göre Psikolojik Danışma ve Rehberlik'tir." Dernek, PDR'nin çocuk psikolojisi, çocuk eğitimi ve çocuk gelişim özellikleri eğitimini kapsadığını iddia etmektedir.

Ancak bu iddia, pedagoji biliminin 1982'de tasfiye edilmesiyle oluşan boşluğu doldurma çabası olarak görülmelidir. **Pedagoji eğitimi almamış bir kişinin pedagog gibi çocuk hakkında rapor yazması, tıp eğitimi almamış birinin ameliyat yapması kadar tehlikelidir.** Üstelik Anayasa'nın 137. maddesine rağmen savunma içine de girebilmektedirler.

7.2. Sosyal İnceleme Raporu: Mesleki Yetkinsizliğin ,Sorumsuzluğun Kurbanı Edilen Çocuklar

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 35. maddesine göre, çocuklar hakkında mahkemelerce gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılmasını emretmektedir. Türk Medeni Kanunu ile ilgili uygulamaların yanı sıra ceza hukuk sistemi açısından da yer almaktadır. Çocuklar için "bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk" "**korunma ihtiyacı olan çocuk**" ve kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk ise "**suça sürüklenen çocuk**" olarak tanımlanmıştır.

Bu iki tanımla birlikte çocuk mahkemeleri, ceza mahkemesi olup aynı zamanda Türk Medeni Kanunu kapsamındaki bazı görevleri, TCK içinde özellikle üstlenmektedir. Ancak bu süreçte kanunlaşma sürecinde öne çıkarılan sosyal inceleme raporuna ek olarak, **çocuğun işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur** şeklinde bir ek yapılmıştır. Paradoks ve/ya oksimoron bir adalet hizmeti ve yönetimi yönetmeliklerle öne çıkmaktadır.

Diğer yandan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'ndaki "korunmaya ihtiyacı olan çocuk" (başboşluğa sürüklenen dâhil) tanımından ayırmakta; idari koruma ile yargısal müdahale arasında ciddi bir kopukluk yaratmaktadır. Pekin Kuralları Kural 2.2'de ise "genç" (yetişkinlerden farklı ele alınabilecek), "suç" ve "genç suçlu" (suç işlediği iddia edilen ile suç işlediği tespit edilen ayrımı) şeklinde üç ayrı tanım yapılmıştır. Oysa Türkiye'de "suça sürüklenen çocuk" kavramı, soruşturma evresindeki "iddia edilen" ile kovuşturma evresindeki "tespit edilen" çocuğu tek bir kavram altında birleştirerek Anayasa'nın 38. maddesindeki masumiyet karinesini ihlal etmekte, henüz suçu ispatlanmamış çocuğa "suçlu muamelesi" yapılmasına yol açmaktadır.

Bu tanımsal karmaşa, aynı zamanda 2828 sayılı Kanun'daki "başboşluğa sürüklenen" çocuk ile 5395 sayılı Kanun'daki "suça sürüklenen" çocuk arasında önleyici bir köprü kurulmamasına neden olmakta; risk altındaki çocuk, idari tedbirlerle korunması gerekirken, bu tedbirler alınmadığında veya yetersiz kaldığında doğrudan ceza adalet sistemine dâhil edilmekte ve damgalanmaktadır. Pekin Kuralları'nın 2. maddesindeki ayrıştırılmış tanımların ÇKK'nın 3. maddesine doğrudan yansıtılmaması, "iddia edilen" ile "tespit edilen" arasında ayırım yapılmaması, hem uluslararası yükümlülüklerin ihlali hem de Anayasa'nın 38. maddesine açık aykırılık teşkil etmektedir. Çözüm, Pekin Kuralları'na uygun olarak "suç işlediği iddia

edilen çocuk" (soruşturma evresi) ve karar sonrası "suç işlediği tespit edilen çocuk" (kovuşturma evresi) ayrımının yapılması, "başiboşluğa sürüklenen" ile "suça sürüklenen" arasında erken müdahale mekanizmalarının kurulması ve masumiyet karinesinin her aşamada gözetilmesidir. Ve ya böyle bir tanımlama ve sıfatlamaya yer almaması ,lekelemeyi de engeller.

Ayrıca çocuklar dâhil insanların özgürlüklerine karar verilen yargılamanın öne çıkarıldığı ceza hukukunda ise "**suçta ve cezada kanunilik**" ve "**şahsi sorumluluk**" ilkesi birlikte ele alınmaktadır. Diğer yandan hukuksal dönüşümde çocukların yetişkinler gibi ele alınmadığı bir durum yaşanmıştır. Bir asırdan beri insancıl hukuk (hümaniter hukuk) açısından çocuk ve gençler için ayrı bir yapılanma vesayet hukuku açısından idari bir yapılanmaya neden olmuştur. Gelişmelerin devamı olarak Avrupa Sosyal Şartı olmak üzere Çocuk Hakları Sözleşmesi, Pekin Kuralları ile geline nokta ceza adalet sisteminde, çocuk koruma sisteminin birlikte ele almasını gerektirmiştir.

Bir denge öne çıkarırken, son çare olabilmesi için sosyal teşhis ile karar verilmesi ve koruyucu, destekleyici tedbirler için böyle bir raporlama, bir çocuğun ve de toplumun kaderini ve geleceğini belirleyecek en hayati belgedir. Ancak 2005 yılında sosyal inceleme raporu ile ilgili TBMM görüşmeleri de önemli bir dönüm noktasıdır. TCK içinde yaşanan süreçler tutanaklara yansımaktadır. Bu bilgiler ele alındığında **Pekin Kuralının dikkat edilmemesi ve sosyal çalışmacılar dışındakilerin dâhil edilmesi amacıyla bir pazarlık yapıldığı da görülmektedir.** Böylece Pekin Kuralında (Bkz.16;22) öne çıkarılan zorunluluk ise "**gerektiğinde**" ve "**takdirinde**" ibareleri ile keyfiliğe dönüşmüştür.

Ayrıca akademik açıdan alınan görüş dâhil kanunlaşma süreci yaşanmıştır. Bir pazarlık yapılarak öne çıkarılan "**sosyal çalışma görevlisi**" tanımı ile kendi meslekleri dışındaki kişiler tarafından özellikle sosyal inceleme raporunun düzenlenmesi mümkün olabilmıştır. Ancak bu tanım, içi boşaltılarak ve işlevsiz kılınarak adaletten kaçırılmasının aracı haline getirilmiştir. Ayrıca Pekin Kuralının gençlik adalet yönetimi yerine çocuk mahkeme idareleri gibi yanlış bir çeviri yanlış dâhil özellikle yetkinlikle ilgili boyut dikkat edilmeyerek böyle bir kanunlaşma yaşanmıştır. Önleyici boyutu dâhil sosyal hizmetler ile ilgili boyut ve koruma boyutunu engellenmesi için sosyal hizmetler dışlanmaktadır. Aynı zamanda hukuk eli ile adaletten kaçırılmasına yardım edebilmektedir.

Adalet Bakanlığı tasarısında pedagoğ yerine TBMM'de yer verilen PDR mezunları ise, sosyal hizmet eğitimi almamış olmalarına rağmen, "**sosyal çalışma görevlisi**" kapsamında halen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca yer alarak değerlendirilmekte ve sosyal inceleme raporu düzenlenmektedir. 2006 yılında ÇKK'na yönelik uygulamalar için ve de koruyucu, destekleyici tedbirler ile ilgili iki yönetmelik ile birlikte hem adalet hem de sosyal hizmetlerdeki uygulamaları halen belirlemektedir.

Oysa **sosyal inceleme raporu, sosyal hizmet mesleğinin evrensel ve temel araçlarından biridir ve de bu alanda özel eğitim gerektirir.** Bilindiği gibi sosyal teşhis, bilirkişi özelliği dışında ve Mary Richmond'ın 1917'den beri kavramlaşma ile bilimsel özellikteki sosyal hizmet yöntemleriyle var olan sosyal hizmetlerde ve adalet yönetiminde özellikle PDR eğitimi ile sosyal inceleme raporu düzenlenmesi ve de sosyal teşhis açısından değerlendirilmesi, hem bilimsellik hem de insan haklarından uzaklaşmasına yardım edebilmektedir. Ortaya hem anayasal, hem adil yargılama hakkı ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı sorunu olarak halen süre gelmektedir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM : RAKAMLARLA VAHİM TABLO – 2024 YILI VERİLERİYLE GENÇLİK SUÇLULUĞU VE MESLEKİ KARMAŞANIN SONUÇLARI

Konunun önemi ve gelişmeler nedeniyle adalet yönetiminde hem suça dâhil hem de suç mağduru çocuklar için TÜİK ve Adalet Bakanlığı tarafından yansıtılan bilgiler bu açıdan anlamlı ve önemlidir.

2024 yılı verilerine göre özetle; Türkiye'deki adli süreçlerde suça sürüklenen çocuk (SSÇ) ve mağdur çocuklara ilişkin dikkat çekici sayılar tespit edilmiştir. Sisteme damgalanarak, lekelenerek giren toplam birey sayısı görüldüğü gibi (SSÇ + Mağdur) **1.160.560 kişiye** ulaşmıştır.

8.1. Soruşturma Evresi (Cumhuriyet Başsavcılıkları)

Toplam Kapsam: Cumhuriyet başsavcılıklarında 2024 yılı için soruşturma evresinde **424.911 dosya** ve bu dosyalara karışan **483.018 suça sürüklenen çocuk** tanımlanmıştır. Karara bağlanan ve devirlerle birlikte bu evredeki toplam çocuk/genç şüpheli sayısı **622.728'dir**.

Suç Türleri: Soruşturma dosyalarında en yüksek oranlar **Malvarlığına karşı suçlarda (%24.52 dosya)** ve **Vücut dokunulmazlığına karşı suçlarda (%23.41 dosya)** görülmektedir. TÜİK verilerine göre, suça sürüklenen çocukların %40,4'ü yaralama, %16,6'sı hırsızlık suçlamalarıyla karşı karşıya kalmıştır. Ancak Türkiye'de bilimsellik açısından gençlik suçluluğu halen yoktur. Güvenlik açısından ele alınmaktadır. Örneğin yoksulluk önemli bir neden olurken hırsızlık açısından bu sayılar bu sorunun karşılığı değildir.

Soruşturma Sonuçları: Soruşturmanın **%54.6'sı (232.000 dosya)** kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sonuçlanırken, **%27.5'i (116.500 dosya)** kamu davası açılması ile sonuçlanmıştır. Bu veri, her iki çocuktan birinin daha en başında suçsuz olduğu halde dosyasının açıldığını, kaydının tutulduğunu, damgalandığını göstermektedir. Bu süreçte sosyal inceleme raporu olmadan karar verilmesi aynı zamanda suçun tekrarı için de bir neden olabilmektedir.

8.2. Cinsel Suçlar (TCK 103-104) Verileri

TCK 103 (0-14 Yaş Cinsel İstismarı): 42.644 şüpheli hakkında soruşturma yürütülmüş, bunların **%35.6'sı (15.175 kişi)** hakkında kamu davası açılmıştır.

TCK 104 (Reşit Olmayanla Cinsel İlişki – 15-18 Yaş): 24.725 şüphelinin çok büyük bir bölümü, **%84'ü (20.766 kişi)** hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilirken, sadece **%4.2'si (1.047 kişi)** hakkında kamu davası açılmıştır. Bu veri, cinsel suçlarda soruşturma aşamasında yaşanan adaletsizliğin somut göstergesidir. ÇKK açısından ise kanunsuzluğu öne çıkarmaktadır. Her iki madde açısından ÇKK'da öne çıkan bildirim yükümlülüğü ve bu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından derhal sosyal inceleme raporunun hazırlanmasını gerekmektedir. Ancak ve çoğunlukla sosyal inceleme raporu olmadan soruşturma evresinde ki işlem ve karar verilmektedir. Çocuk İzleme Merkezi ve Adli Görüşme Odaları olarak söz konusu uygulamalar ile delil oluşturulması sürecin de parçası olabilmektedir. Kanuni bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi nedeniyle kanunsuzluk ve de yetkinlik aranılmadan sosyal inceleme raporunun bu şekilde düzenlenmiş olması ise çocuk hakları adına hukuksuzluğu öne çıkarılmaktadır.

Anayasa ve Avrupa Sosyal Şartı'na rağmen sosyal hizmetlerin dışlanması ve adaletten nasıl kaçırılmasına yönelik tepkisizlik ve hukuksal korumasızlık ise halen bir insan hakları ve çocuk hakları sorununu ortaya çıkarmaktadır. Hem kanunda yer almamasına rağmen ve yönetmelik ile dâhil edilen zorunlu **hekim raporu (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** ve 15-18 yaş grubu dâhil sosyal inceleme raporu halen yok sayılmaktadır. Lehine unsurlar arasında yer almaması ile adalet arayışının ötesinde hukuk ve sosyal devletine karşı bir durum söz konusudur. Özellikle de hukuk eli ile ve çocuk hakları adına yanlış çeviri ve kavram kargaşaları ile sosyal hizmetlerin dışlanması ve adaletten kaçırılmasına UNICEF de dâhil edilmektedir. Bu süreç aynı zamanda bir adalet skandalı örneği olup hukuk tarihine de not düşülmektedir.

8.3. Suç Mağduru/Kurbanı Çocuklar

2024 yılında TÜİK verilerine göre güvenlik birimlerine gelen veya korunma ihtiyacı olan toplam **279.620 mağdur/kurban çocuk** sisteme kaydedilmiştir. Bu mağdur çocukların %55,3'ü yaralama, %10,8'i cinsel suç, %9,5'i göçmen kaçakçılığı ve %8'i aile düzenine karşı işlenen suçların mağduru olarak kayıtlara geçmiştir. Bu bilgilerin ÇKK ile ilgili yükümlüklerin birlikte ele alınması ise anayasal göreve rağmen düşünülmesi gereken sayılar aynı zamanda tarihe de not düşülmesine yardım edebilmektedir.

8.4. Kovuşturma Evresi (Ceza Mahkemeleri)

Toplam Kapsam: Ceza mahkemelerinde kovuşturma evresine yıl içinde gelen sanık çocuk sayısı **168.648'dir**. Bu sanıkların **%76.1'i (128.378 kişi) 15-17 yaş grubundadır**. Bu evredeki toplam SSÇ (sanık) sayısı ise **258.212'dir**.

Yaş Grubu Dağılımı: Kamu davası açılan dosyalardaki suça sürüklenen çocukların **%76'sı 15-18 yaş grubunda, %24'ü ise 12-14 yaş grubunda** yer almaktadır.

Yargılama Mahkemeleri: Sanık çocukların **%49 oranında (47.391 sanık) uzman olmayan genel mahkemelerde (Asliye/Ağır Ceza Mah.)** yargılandığı tespit edilmiştir. Çocuk/Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanan sanık sayısı ise **%51 (44.796 sanık)** olmuştur. Bu veri, Pekin Kuralları'nın 2.2 ve 22. maddelerinin açık ihlalidir; gençler, yetişkinlerden farklı ele alınması gerekirken yetişkin mahkemelerinde yargılanmaktadır.

Mahkeme Kararları (Genel Dağılım): Karara bağlanan SSÇ dosyalarında en yüksek oranlar **Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması (HAGB) kararlarında (%32)** görülmüştür. Bunu **%27 ile Mahkumiyet** ve **%19 ile Beraat** kararları izlemektedir. Çocuk mahkemelerinde ise mahkumiyet oranı **%22, HAGB oranı %25** olarak kaydedilmiştir.

Cezaevlerindeki Çocuklar: Türkiye ceza infaz kurumlarında toplam **4.582 çocuk** bulunmaktadır. Bu çocukların 422'si yabancı uyrukludur. Denetim serbestlik altında bulunan çocuk sayısı **9.763'tür**. 2023 yılı itibarıyla 15-17 yaş grubunda **1.297 çocuk hükümlü**, 12-14 yaş grubunda ise **98 çocuk** ceza infaz kurumlarında hükümlü olarak bulunmaktadır.

Ülke genelinde 9 adet çocuk ve gençlik ceza infaz kurumu bulunmakta olup, 2.736 kişi kapasiteli bu kurumlarda **3.473 hükümlü ve tutuklu** bulunması, kapasite aşımını göstermektedir.

8.5. 12-15 Yaş Grubu: Hukukun Arkasından Dolanılan Çocuklar

Her bir çocuğun öyküsü ve kaderi belirlenirken tüm bu rakamlar içinde en vahim tablo, **12-15 yaş grubu çocuklar** açısından yaşanmaktadır. Bu yaş grubu, Pekin Kuralları'nın doğrudan ilgi alanına giren, "yetişkinlerden farklı ele alınması gereken" gençlerdir.

Gençlik adalet yönetimine yönelik Pekin Kuralları Kural 16 gereğince, bu çocuklar hakkında karar verilmeden önce mutlaka **sosyal inceleme raporu** hazırlanması zorunludur. Cezalandırma dâhil son çare olması amacıyla da öne çıkarılan bu rapor, çocuğun geçmişi, yaşam koşulları, eğitim durumu ve içinde bulunduğu sosyal çevre hakkında detaylı bilgi sunar.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 35. maddesi ise, sosyal inceleme raporunu "**gerektiğinde**" yaptırılacak bir inceleme olarak düzenlemiştir. "Gerektiğinde" ifadesi, Pekin Kuralları'ndaki **zorunluluk** ilkesini ortadan kaldırmakta, son çare olması yerine hukukun arkasından dolanılmasına olanak sağlamaktadır. Adaletten ve insan haklarından uzaklaşmasının ilk adımlarındandır.

Çocuk Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ise, kanundaki bu esnekliği ve keyfiliği ortadan kaldırarak, bir yandan 12-15 yaş grubu çocuklar için sosyal inceleme raporunu **zorunlu kılmıştır**. Kanuna rağmen doğrudur. Ancak bu kez de, kanunda yer almadığı halde, yönetmelikle **hekim raporu (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim) zorunluluğu getirilmiştir**. Böylece ortaya şu tablo çıkmaktadır:

Norm	Düzenleme	Sonuç
Pekin Kuralları	Kural 16: Sosyal inceleme raporu zorunlu	Yetkili makamlar tarafından uygulanması zorunlu uluslararası standart
Çocuk Koruma Kanunu	Md. 35: Sosyal inceleme raporu " gerektiğinde " (takdiri)	Kanun, uluslararası zorunluluğu esnetmiştir
Uygulama Yönetmeliği	Md. 20/2: 12-15 yaş için SİR zorunlu	Kanundaki takdir yetkisi kaldırılmıştır (Anayasa md.124'e aykırı)
Uygulama Yönetmeliği	Md. 20/4: Hekim raporu zorunlu	Kanunda olmayan yükümlülük getirilmiştir (Anayasa md.124'e aykırı)

Bu hukuki kılıf değiştirme operasyonu, **sosyal teşhis (soziale Diagnose)** yöntemiyle hazırlanması gereken sosyal inceleme raporu bu şekilde ve adalet adına işlevsizleştirilmiş, yerine **tıbbi teşhis** odaklı **hekim raporu (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** ikame edilmiştir. Diğer yandan adalet yönetiminde "şüpheli" ve "sanık" yerine "**suça sürüklenen çocuk**" şeklindeki garabetlik TBMM'de görüşmelerde üretilmiştir. Anayasaya uygunluk ve tutarlılık

aranılmadan halen ortaya çıkan Anayasa'ya aykırılık (Bkz.36;38,41,42,124,137) ise hukuksal korumasızlık, tepkisizlik ve eylemsizlik çocuk haklarını da anlamsız ve değersiz kılabilir.

Sonuç olarak 12-15 yaş grubundaki çocukların %90'ı, hakkında usulüne uygun sosyal inceleme raporu düzenlenmeden,ve eklenen hekim (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim) raporuyla değerlendirilmekte ve yetişkinler gibi ağır cezalara maruz kalmaktadır.

Oysa Pekin Kuralları Kural 2.2 (a) bağlamında ve ceza sorumluluk yaşının belirlenmesi ile söz konusu gençler **"bir suç nedeniyle yetişkinlerden farklı şekilde ele alınabilecek"** bireyler olarak tanımlanır. **"Genç suçlu"** ise **"suç işlediği iddia edilen"** ya da **"suç işlediği ortaya çıkan"** bir genç olarak iki ayrı eylemi ayrı ve birlikte tanımlamaktadır. Kural 5, gençlik adalet sisteminin amacının gencin esenliği olduğunu vurgularken, Kural 17.1 (a) ise, genç suçluya verilecek tepkinin hem suçun hem de suçlunun koşullarına göre belirlenmesini emreder.

Türkiye'de ise: 12-15 yaş grubu çocuklar, sosyal teşhisten yoksun bırakılarak ve dışlanarak **sadece ve önce tıbbi teşhisle değerlendirilmektedir.**

Kanunda yer almamasına rağmen zihinsel ve nörolojik etkilerinin yanı sıra ruhsal açıdan tıbbi bir teşhis ve yetkinliğin yönetmelikle **zorunlu hekim raporu (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** olarak yer alması ile de sosyal ortamdaki gelişimsel özellikleri, sosyal çevreleri, aile koşulları göz ardı edilmektedir.

Akıl hastalığı ile ilgili yetenek ve de kusurluk ile ilgili tıbbi teşhis ve kanunda yer almamasına rağmen unutulurak çağın ötesi bakışın, yönetmelik ile de %90 oranında kusurlu bulunarak **yetişkinler gibi çocukların ağır cezalara çarptırılması ise insan hakları ve vicdanın ötesindedir.**

Sistem farklılıkları gözetilmeyerek ve gelişmeler dikkat edilmeden son çare olarak öne çıkarılan **Pekin Kuralları'nın 16. maddesi (sosyal inceleme raporu zorunluluğu)** bu şekilde de açıkça ihlal edilmekte; Kural 2.2'de tanımlanan **"genç"** kavramının ruhu yok sayılmakta, gelecekte katledilmekte ve görüldüğü gibi 12-15 yaş grubundaki her 10 çocuktan 9'u, hakkında usulüne uygun sosyal inceleme raporu düzenlenmeden, sadece **hekim raporuyla (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** yetişkinler gibi ağır cezalara mahkûm edilmektedir.

Bu çocukların geleceği, pedagoji bilmeyen **"pedagoglar"** ın, sosyal teşhis bilmeyen PDR'cilerin, yetki alanını aşan **hekimlerin (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** elinde karartılmakta, bu şekilde ki araçsallaşma ile umutlar, adaletsizlikle koparılmaktadır.

Hukuksuzluğa neden ve etken olan sorumlular sorgulanmayarak, hesap verilebilirlik olmadan sorumluluk ise çocuklara, ailelere ve de topluma yükletilmektedir.

8.6. Rakamların Işığında Gençlik Suçluluğu Gerçeği

Ceza adalet sistemindeki adli süreçlere dâhil olan soruşturma evresindeki toplam çocuk/genç sayısı (622.728) ve kovuşturma evresindeki toplam çocuk/genç sayısı (258.212) dikkate alındığında, sisteme damgalanarak giren toplam çocuk/genç sayısı **880.940 kişiye** ulaşmaktadır. Mağdur/kurban çocuklar da eklendiğinde, sistemin 2024 yılı içerisinde etkileşimde bulunduğu toplam birey sayısı **1.160.560** olarak kayıtlardadır.

Dolayısıyla ortada önemli bir **%76 oranında "gençlik suçluluğu"** öne çıkmaktadır. 15-17 yaş grubu, kovuşturma evresindeki sanık çocukların %76.1'ini oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu gençlerin, Pekin Kuralları'na rağmen sosyal inceleme raporu zorunluluğu yok sayıldığı gibi çocuk koruma sistemi açısından koruyucu ve destekleyici tedbirlerin değerlendirilmesi de engellenerek sosyal koruma ve sosyal hizmetler hem dışlanmakta hem de adaletten kaçırılmaktadır. Bu adaletten kaçırılma ve hukuksal korumasızlık 20 yıldan beri süregelmekte olup UNICEF'in katkılarıyla sorunun parçası olunmakta, çocukların çifte standart içinde bakılması sorunun daha derinleşmesine neden olabilmektedir.

Diğer yandan bu gençler, Pekin Kuralları Kural 2.2'de tanımlandığı gibi **"bir suç nedeniyle yetişkinlerden farklı şekilde ele alınması gereken"** kişilerdir. Ancak Türkiye'de:

- **%49'u** yetkin olmayanlar dâhil genel mahkemelerde yargılanmakta,
- Pedagoji eğitimi almamış PDR mezunlarının **"pedagog"** olarak değerlendirmesine terk edilmekte,
- **Sosyal teşhis (soziale Diagnose)** yöntemiyle hazırlanmış sosyal inceleme raporlarından yoksun bırakılmakta, işlevsiz ve değersiz kılınmakta, son çare değil aksine engellenmekte,
- Daha yargılanmadan **"suça sürüklenen"** etiketiyle damgalanmakta, gelecekleri katledilmekte,
- 12-15 yaş grubu için sosyal inceleme raporu zorunluluğu, kanunda **"gerektiğinde"** diyerek esnetilmekte, yönetmelikle zorunlu kılındıktan sonra da **hekim raporu (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** eklenerek işlevsizleştirilmekte,
- Son çareyi engellemek için bu hukuki kılıf değiştirme operasyonu ile 12-15 yaş grubundaki çocukların **%90'ı** yetişkinler gibi ağır cezalara çarptırılmaktadır.

Pekin Kuralları Kural 2.2'nin ışığında, bu tablo gençlerin halen tanınmadığını, anlaşılmadığını, korunmadığını göstermektedir. Gençler, pedagoji bilmeyen **"pedagoglar"** ın, sosyal teşhis bilmeyen PDR'cilerin, yetki alanını aşan **hekimlerin (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** eline terk edilmiş, gelecekleri hem karartılmakta hem de katledilmektedir.

Bu çocukların kaçı hakkında, PDR mezunu **"pedagoglar"** tarafından sosyal inceleme raporu düzenlendi? Kaçı hakkında pedagoji bilmeyen kişiler, pedagog sıfatıyla rapor yazdı? Kaçı hakkında sosyal teşhis yapıldı? Kaçı hakkında çocuğun üstün yararı gerçekten gözetildi? Bu sorular psikologlar için de geçerlidir ve cevabı yok. Çünkü sistem, mesleki yetkinliği hiçe saymak, sosyal teşhisi yok etmek ve çocukları PDR'cilerin, psikologların eline terk etmek üzerine kuruludur. Buna sosyologlar, çocuk gelişimciler, aile ve tüketiciler dâhil olup hem adalet hem sosyal hizmetler kopartılmakta ve tüketilmektedir.

Halbuki acı öyküleri içeren veriler, sorunu gayet açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Çözümünü de birlikte içermektedir. Ortada çocuk suçluluğu değil gençlik suçluluğu vardır. Sosyal hizmetlerin dışlanması ve çağın ötesi bakış ile adalet yönetimindeki soruşturma sürecinde büyük bir yığılma söz konusudur. Bu

yönde bir hesap verilebilirlik olmadan ve sorumluların sorumsuz kılınmasıyla oluşan yığılma, kanunsuzluğu besleyerek güvenlik hizmetini de etkisiz ve anlamsız kılmaktadır. Avukatlık hizmetindeki kalite ise temel bir sorun kaynağıdır. Temel sorunun sorgulanması da bu şekilde perdelenerek, çocuklarda ve toplumda da yarılmaktadır. Kovuşturma süreci için ise sonuçlar ele alınarak adalete karşı güven kaybediliyor. Çocuklar odak yerine çağın ötesi bakış için var olan **TCK'nın 31. maddesinin** yanı sıra sosyal inceleme raporu olmadan cezalandırılma bir çözüm olabiliyor.

Böyle bir döngü ve kanıksanma 20 seneden beri süregelmektedir. Çocukları kimse dert etmediği gibi araç olmalarıyla gerçeklerle perdelenmektedir. Sorunun çözüm yeri ise soruşturma evresidir. TBMM de suça sürüklenen çocuklar ile ilgili Araştırma Komisyonunun da ³ ki bazı açıklamalar bu sorunu yansıtmaktadır.20 yılda gelinen noktayı da yansıtmakta olup yönetsel boyut ele alınmadan sorunun çocuklara ve ailelere nasıl üstlenildiği bilgiler arasındadır.Gerçekler ile yüzleşmediği için sorunu çözmeyi güçleştirmektedir.Çözümde gayet açık ve net olup bunun için de ya güçlü bir gençlik savcılık modeli ya da resmî vesayet kurumuna dayalı bir yapılanmanın olması lazım. Ancak bu çözümün bir asırdan beri hukuk dünyası tarafından körleşmesi ise halen temel bir sorundur. Sorunun kaynakları ve etkenler gayet açık olup gerçeklerle yüzleşmek gerekmektedir. Sosyal hizmetlerden ise korkmamaları gerekiyor. Dışlamaya son verip geleceği çalınan çocuklar için topluma karşı bir özür borcu ise vicdanlı olmanın hatırlatmasına yardım edebilir.

Peki, "ama" ve "fakat" diyerek bu acıtıcı durum halen içinize siniyor mu?

DOKUZUNCU BÖLÜM: FATMA NUR ÖĞRETMEN – SOSYAL KORUMASIZLIĞIN VE TEŞİSSİZLİĞİN, KÖRLEŞMENİN ACI SONUCU

Fatma Nur öğretmen, bir öğrencisi tarafından sınıfında bıçaklanarak yaşamdan koparıldı. Arkasında 10 yaşında bir çocuk bıraktı.

Bıçaklayan genç için **şizofreni teşhisi konmuştu**. Hastanede kalmış, tedavi görmüştü. Ancak **babasının izni ile taburcu edilmişti**. Taburcu edildikten sonra okula geldi ve Fatma Nur öğretmeni yaşamdan kopardı.

Tanık öğretmenlerin ifadeleriyle olayın öncesi şöyle gelişti:

"Çocuğun şizofreni raporu yoktu. Biz de bekledik ki rapor çıksın çocuğu açık liseye kaydettirebilelim. Ama doktor Obsesif Kompulsif Bozukluk tanısı koymuştu."

"Zaten çocuk problemlili olduğu için biz 'açık liseye alalım' diye aileden ricacı olduk. Psikiyatra yönlendirildi. Ama devamsızlıktan kalmadığı için açık liseye kaydı yapılamıyor."

³ <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/5382>

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/KomisyonTutanaklariDonemTutanaklari?Kodu=1104&DonemKodu=28&YasamaYili=4> Erişim 25.03 2026

ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNE YOL AÇAN NEDENLERİN TÜM BOYUTLARIYLA İNCELENEREK KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ MEKANİZMALAR GELİŞTİRİLMESİ İLE ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL YAŞAMA ETKİN KATILIMLARININ SAĞLANMASI İÇİN YAPILMASI GEREKENLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU (10/1912,3375,3376,3377,3378,3379) ESAS NUMARALI MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/savcilar-mecliste-suca-suruklenen-cocuklari-anlatt-adedata-suc-ciftliklerinde-yetisiyorlar-43136467> Erişim 26.03.2026

"Tek çaremiz 'Ne olur çocuğunuzu okula göndermeyin' diye aileye yalvarmak oldu."

Bir öğretmenler kurulu, bir çocuğun okula gelmemesi için aileye **yalvarıyor**. PDR'cilere rağmen ÇKK ile ilgili bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyerek bir çocuğun potansiyel tehlikesini ancak bu şekilde gören ve sorumluluğu perdeleyen eğitimciler tarafından böyle bir acı iki öykü ve kader çizildi.

Olay günü yaşananlar ise korkunç:

"Fatma Nur sınıfta bıçaklanıyor. Sonra çocuk diğer sınıfa giriyor. Bir başka öğretmenin kapısını zorluyor. Bulamayınca beden eğitimi öğretmenine yöneliyor. Seda öğretmeni bulamayınca sınıfta bir öğrenciye bıçak çekiyor."

"Daha sonra diğer rehber öğretmenimizin kapısını tekmeliyor. Öğretmen son anda kapıyı kapatıyor ve kilitliyor. 'Seni de öldüreceğim' diyor. Ucundan döndü diğer arkadaşlar."

"Okulun polisi var, mesaisi var okulun içinde, ama ne oldu? Fatma Nur'a tamponu biz yaptık. İlk müdahaleyi biz yaptık. Çocuğu ilk etkisiz hale biz getirdik."

"Fatma Nur, son sözlerinde 'Kemal'imi okuldan gidin alın. Benim çocuğum var, acele hastaneye yetiştirin' diyor."

"10 yaşındaki Kemal göz göre göre annesiz kaldı."

Bu gencin okulda ve bu şekilde eğitimde öğretmenleri ise ne yaptı? **Yok**.

ÇKK ve bildirim yaptı mı? **Hayır**.

Sosyal teşhis ve de sosyal inceleme raporu var mıydı? **Hayır**.

Bu gencin aile ortamı, sosyal çevresi, risk faktörleri, yaşam koşulları değerlendirilmiş miydi? **Hayır**.

Onunla kim, hangi mesleki yetkinlikle ilgilenmişti? **Bilinmiyor**.

Halbuki ortada bildirim yükümlülüğü (Bkz. ÇKK Mad.4;6,44), temel haklar ve de kamu görevlileri hakkında 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz şeklinde hükümler söz konusu. Yargıçlar, savcılar ve de **hekimler (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** dâhil kamu hizmetinde herkes

için Anayasa'nın 10. maddesinin birlikte ele alınmasını gerekmektedir. Ancak 20 seneden beri dikkate alınmaması, vurdumduymazlık ve de hukuksal korumasızlık, halen çocuk haklarını anlamsız ve değersiz kılabilmektedir. Söylemlerle geçiştirilen bir çocuk haklarından bahsedilmektedir.

Ayrıca ceza adalet sisteminde ortada bir gençlik sorunu var. Bu yöndeki gençlik adalet yönetimi olmaması aynı zamanda çocuk adalet sistemini her açıdan engellemektedir. Özellikle gençlik suçluluğunda soruşturma evresi önemlidir. Oysa 1917'den beri adalet için de bilinen bir gerçek var: **Sosyal teşhis olmadan sosyal müdahale ve sosyal koruma olmaz.** İnsana bakmak için ilk adımdır. Ceza adalet sistemine girenler arasındaki %70-75 oranında gençler, soruşturma evresinde sosyal teşhis yapılsaydı, önleme ve oluşan riskleri tespit edilebilseydi, uygun koruma önlemlerini de alınabilirdi. Tekrar suç işlemesine neden olmayabilirdi. Böyle bir raporlama sürecinde ve yetkinlik ile de Ahmet Mattia Minguzzi ve ya Atlas'lar dâhil acı acı öykülere neden olunmayacaktı. Sözde değil okulda çocuk koruma sistemi ve okul sosyal hizmeti olsaydı ve de ÇKK ile ilgili yükümlülükleri yerine getirilmiş olsaydı Fatma Nur öğretmen belki de hâlâ hayatta olurdu.

Fatma Nur öğretmenin yaşamdan koparılması, sadece bıçağı tutan ellerin değil, sosyal teşhisi yok sayan, mesleki yetkinliği hiçe sayan, çocukları PDR'cilerin ve diplomasız pedagogların eline terk eden tüm sistemin ortak suçudur. Çocuk Hakları Sözleşmesini korumak yerine ÇKK'daki hukuksuzluğu korumak için UNICEF tarafından hazırlanan "**Sosyal Çalışma Görevlisi için Eğitim Kitabı**" ise kara bir lekedir. AB hibeleri ile işbirliği içinde Türkiye'de ki çocuklara çifte standart için de bakılmaması için böyle bir zemin ve kötülükler beslemektedir. 2005 yılından beri CMK/150 maddesinde ki zorunlu müdaiifilik açısından pasif avukatlık hizmeti ise hak savunuculuğu ve hukuksal korumayı etkilemekte olup sorumluluk bağlamındaki belirsizliklerle halep hesap verilebilirlik yok sayılmakta, anayasaya rağmen "**ama**" ve "**fakat**" lara sığınarak, mazaretler üretilerek herkesin gözlerinin önünde çocukların geleceğinin çalınması, karartılması için vicdanların bu şekilde körelmesine de yardım edebilmektedir.

ONUNCU BÖLÜM: SOSYAL HİZMETTEN, ADALETTEN VE EĞİTİMDEN KAÇIRILAN ÇOCUKLAR

10.1. 2019 Yargı Reformu Stratejisi'nde Lekelenme İtirafı

2019 Yargı Reformu Stratejisi'nin 76. sayfasında, 12-15 yaş grubundaki çocuklar için **lekelenme/damgalama** sorununa ilişkin şu itiraf yer almaktadır:

*"Suça sürüklenen çocuklara özgü politikaların geliştirilmesi de büyük önem taşımaktadır. **12-15 yaş aralığındaki küçük çocukların ilk defa işledikleri bazı fiiller için adli süreçlerin dışında sosyal önlemler alınmakla yetinilmesi öngörülmektedir. 15 yaşından küçük çocuklar için öngörülen bu model, çocuğun lekelenmemesine hizmet edecektir.**"*

Bu ifade, 2019 yılında bile, 12-15 yaş grubundaki çocukların ceza adalet sistemine girmelerinin **lekelenmeye/damgalanmaya** yol açtığına **resmen kabul edildiğini** göstermektedir. Ancak bu itirafa rağmen, aynı dönemde yürürlükte olan Yönetmelik md.20/4, hekim raporunu zorunlu kılarak çocukların ceza sistemine girmesini **kolaylaştırmıştır.**

2025 Yargı Reformu Stratejisi'nde Sosyal İnceleme Raporunun Zorunlu Kılınması ve 15-18 Yaş Grubunun Yok Sayılması

2025 Yargı Reformu Stratejisi'nin 66. sayfasında, sosyal inceleme raporuna ilişkin şu ifade yer almaktadır:

"Suça sürüklenen çocuklar hakkında **sosyal inceleme raporu düzenlenmesi zorunlu hâle getirilecektir.**"

Bu ifade, 12-15 yaş grubu için Yönetmelik md.20/2 ile zaten var olan zorunluluğu **teyit etmekte**, ancak **15-18 yaş grubu için böyle bir zorunluluk getirmemektedir**. Bu durum, 15-18 yaş grubundaki çocukların **yok sayıldığı**nın dolaylı bir itirafıdır.

İtirafın Anlamı:

- 2025 Stratejisi, 12-15 yaş grubu için SİR'i zorunlu kılarken, **15-18 yaş grubunu kapsam dışı bırakmaktadır**.
- Bu, Pekin Kuralı 16'nın "**tüm çocuklar için sosyal inceleme zorunludur**" hükmüne açıkça aykırıdır.
- 15-18 yaş grubundaki çocuklar, cezai ehliyetleri "var" kabul edildiği için **yetişkin muamelesi** görmekte, **sosyal hizmet desteğinden mahrum** bırakılmaktadır.

10.2. Sosyal Hizmetlerden Kaçırılan Çocuklar

Sosyal teşhis açısından sosyal korumaya yönelik adalet yönetimi dâhil evrensel bir araç olan **sosyal inceleme raporu**, çocuğun ailesini, sosyal çevresini, ekonomik koşullarını, gelişimsel ihtiyaçlarını, risk faktörlerini ortaya koyan en hayati belgedir. Bu raporun, sosyal hizmet eğitimi almış uzmanlar tarafından hazırlanması gerekir.

Ancak Türkiye'de, **sosyal hizmet eğitimi almamış PDR mezunları, psikologlar, sosyologlar, çocuk gelişimciler, öğretmenler dâhil çeşitli meslekler tarafından** bu raporu düzenlemektedir. Bu durum, sosyal hizmet mesleğinin insan hakları temelli yaklaşımını işlevsiz kılmakta, çocukların gerçek anlamda sosyal hizmetlerden yararlanmasını engellemektedir. Çocukların ve toplumun geleceklerinden, umutlarından koparılmasına neden olmaktadır.

Bu çocukların sosyal hizmetlerden kaçırılıp mesleki yetersizliklerle dolu raporlara mahkûm edilmesi halen içinize sınıyor mu?

10.3. Sosyal Hizmetlerden Dışlanmasıyla Adaletten Kaçırılan Çocuklar

Adalet sistemi, çocuklarla ilgili kararlar verirken aslında sosyal inceleme raporuna dayanmak zorundadır. Bu zorunluluk aynı zamanda **Yargı Reform Stratejisi Belgesi'nde** yer almakta olup böyle bir itirafta söz konusudur (Bkz. Sf.66). Ayrıca **2019 Belgesi'nde** ise 12-15 yaşındakiler için lekelemeden bahsedilerek aslında yapılan itiraf (Bkz. Sf.76) ile suça sürüklenen çocuklar için bu damgalama halen engellenmemektedir. Çocuklara ve gençlere yönelik bu raporlar yok sayılmaktadır. Araçsallaşma ile de işlevsizleşmektedir. Lehine unsur dâhil yetkinlik dikkat edilmeden ve de usulüne uygun hazırlanmadığından dolayı, çocuklar adaletten de hukuk eli ve ortaklıkla kaçırılmaktadır. Sosyal hizmetlerin dışlanması amacıyla 20 yıldan beri kanunda yer almamasına rağmen yönetmelik ile

zorunluluk **hekim raporlarının (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** dâhil edilmesi ile 12-15 yaş çocukların gelecekları çalınmaktadır. Sosyal teşhis açısından sosyal inceleme raporunun ise bilirkişisi özelliği kazandırılması ile de ortaya çıkan ihlaller ise hukuk eli ve yapılan ortaklık ise adaletten kaçırılmanın somut örnekleri olabilmektedir.

2024 yılında 12-14 yaş grubunda en az **220 bin** çocuk, "**suça sürüklenen çocuk**" etiketiyle bu şekilde damgalanmıştır. 2019 yılından beri açık bir itirafta söz konusudur.

Bu çocuklar hakkında karar verilirken, hangi meslek mensubu hangi raporu düzenlemiştir? Kaçı gerçek anlamda sosyal inceleme raporuna sahiptir? Kaçı sadece **hekim raporuyla (adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekim)** mahkûm edilmiştir? Kaçının raporu, pedagoji bilmeyen bir "**pedagog**" tarafından yazılmıştır? Kaçının raporu, sosyal hizmet eğitimi almamış bir PDR'ci veya psikolog tarafından hazırlanmıştır? gibi sorular hukuksal koruma için önceliklidir. Ancak bu yönde bir sessizliğin yanı sıra AB Projeleri ile süreklilik süren gelin proje ve çabaların ele alındığında;

Sosyal hizmetlerin hukuk eli ile dışlanması ve kendi meslekleri dışındakilerin sosyal çalışmacılar/sosyal hizmet uzmanları dahil diğer benzer görev sahip olmasıyla bu çocukların adaletten kaçırılıp, mesleki karmaşanın kurbanı edilmesi halen içinize sınıyor mu?

10.4. Eğitim ve Öğretimden Kaçırılan Çocuklar: Okul Sosyal Hizmetinin Engellenmesi

Dünyada yaygın bir uygulama olan **okul sosyal hizmeti**, Türkiye'de bir türlü hayata geçirilememektedir. Türkiye de halen resmi vesayet kurum gibi yapının göz ardı edilmesiyle ortada bir yapısal sorun söz konusudur. Oysa okul sosyal hizmeti, risk altındaki çocukların erken tespiti, ailelerle işbirliği, öğretmenlere rehberlik, çocukların sosyal hizmetlere yönlendirilmesi gibi hayati işlevler görür.

Ancak Türkiye'de okul sosyal hizmetinin engellenmesi, PDR'nin eğitim sistemine monte edilmesiyle doğrudan ilişkilidir. PDR mezunları okullarda rehber öğretmen olarak görev yaparken, sosyal hizmet uzmanlarının/sosyal çalışmacıların okullarda istihdamı engellenmektedir. Böylece çocuklar, hem eğitimden hem de sosyal hizmetlerden kaçırılmaktadır.

Okul sosyal hizmetinin engellenmesiyle çocukların eğitim ve öğretimden de kaçırılması içinize sınıyor mu?

ONBİRİNCİ BÖLÜM: SOSYAL HİZMETLERİN DIŞLANMASI VE PROFESYONELLİKTEN UZAKLAŞMANIN BEDELİ

Türkiye'de özellikle çocuk hakları adına yaşanan ve yaşatılan bilinçli mesleki karmaşanın bedelini ise çocuklar ödemektedir. Hukuk eli ile oluşan kılıflar ile ve de araçsallaşma sosyal hizmetlerin dışlanması ise adaletten kaçılmasına yardım etmektedir. Böylece;

1. **Hayırseverlik anlayışı**, hak eksenli sosyal hizmetin yerine ikame edilmiş, çocuklar ise hak ettikleri profesyonel desteği halen al(a)mamaktadır.
2. **Mary Richmond'ın 1917'de başlattığı sosyal teşhis geleneği** yok sayılmış, sosyal inceleme raporu işlevsizleştirilmiştir.
3. Birleşik Krallık dahil kaynak ülke olarak dikkat edilmesi gereken Almanya'da sadece sosyal çalışmacılar (Sozialarbeiter) tarafından düzenlenen **sosyal rapor (Sozialbericht)** ve **sosyal teşhis (soziale Diagnose)** yöntemi, Türkiye'de sosyal hizmet eğitimi almamış kişilerin eline halen terk edilmiştir.
4. Çocuklara yönelik gerçeklerin koparılmasıyla PDR'ciler, pedagoji eğitimi almamış olmalarına rağmen **pedagog** olarak görevlendirilmiş, çocukların geleceği karartılmıştır.
5. Adalet Bakanlığı'nın 1990-1993 yılları arasında yaşadığı süreç ve 1993'te alınan karar, bugün hâlâ PDR'cilerin pedagog olarak atanmasına yol açmakta, çocukların geleceği pedagoji bilmeyen ellerde şekillendirilmektedir.
6. **Okul sosyal hizmeti** engellenerek, çocuklar eğitim ve öğretimden de kaçırılmıştır.
7. **Sosyal çalışmacıların insan hakları görevi** engellenerek, mesleğin özü işlevsizleştirilmiştir.
8. **Avrupa Sosyal Şartı** ve **Çocuk Hakları Sözleşmesi** ihlal edilerek, uluslararası yükümlülükler yerine getirilmemiştir.

Bu bedeli ödeyen çocuklar, bu tabloyu seyreden bizler **içinize sınıyor mu?**

ON BİRİNCİ BÖLÜM: ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

11.1. Mesleki Tanımların Netleştirilmesi

- Psikolog, PDR'ci, pedagoğ, sosyal çalışmacı dâhil tanımlar netleştirilmeli, yetki ve sorumluluk alanları belirlenmelidir. Akademik katkılara da son verilmelidir.
- Adalet hizmeti ve sosyal hizmetler yönetimi ile ilgili eksik olan bir sınıflamanın yanı sıra uygulamaya yönelik rehber ve kılavuzların evrensel etik ve ilkelere uygun olarak güncellenmesi,
- **"Sosyal çalışma görevlisi"** ve **"adli destek görevlisi"** kavramı ortadan kaldırılmalı, sosyal koruma ve sosyal teşhis açısından sosyal inceleme raporu ise sadece sosyal hizmet eğitimi almış kişileri kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

11.2. Sosyal İnceleme Raporu için Uygunluk

- Sosyal inceleme raporu, sadece sosyal hizmet eğitimi almış uzmanlar tarafından düzenlenmelidir.
- Raporların içerik, yöntem ve etik standartları belirlenmeli, denetim mekanizması oluşturulmalıdır.
- **"Uzman kişi"** kavramı (**TCK md.31/2**) yeniden tanımlanmalı, hekim raporunu düzenleyecek kişilerin **çocuk psikiyatrisi uzmanı** olması zorunlu kılınmalıdır.
- **Alman sistemindeki (JGG md.43) gibi, SİR'in mahkeme tarafından kabulünde takdir yetkisi olmamalı**, rapor delil niteliğinde değerlendirilmelidir. Almanya'daki **sosyal teşhis (soziale Diagnose)** yöntemi örnek alınmalıdır.
- **ÇKK md.6'daki bildirim yükümlülüğü**, hekim raporu düzenlenirken **otomatik olarak işletilmelidir**. Hekim, rapor düzenlerken çocuğun korunma ihtiyacını değerlendirmeli ve gerekirse bildirim yapmalıdır.
- **ÇKK md.44'ün uygulanması** için denetim mekanizmaları oluşturulmalı, görevini ihmal eden kamu görevlileri hakkında disiplin işlemi başlatılmalıdır.
- **TCK md.280** kapsamında, bildirim yükümlülüğünü ihlal eden hekimler hakkında **cezai soruşturma** açılması yolu açık hale getirilmelidir.

11.3. Pedagoji Biliminin Yeniden İnşası

- Pedagoji bilimi, çağdaş normlara uygun şekilde yeniden yapılandırılmalı, üniversitelerde pedagoji bölümleri açılmalıdır.
- **"Pedagog"** unvanı, sadece pedagoji eğitimi almış kişilere verilmelidir.
- Adalet Bakanlığı'nın 1993'te aldığı karar gözden geçirilmeli, pedagog kadrosuna atanma şartları yeniden düzenlenmelidir.

11.4. Okul Sosyal Hizmetinin Hayata Geçirilmesi

- Tarafsız ve bağımsız bir yapılanma ile okul sosyal hizmeti, acilen hayata geçirilmeli, sosyal hizmet uzmanları/sosyal çalışmacılar bağımsız ve tarafsız bir konumda yer alarak okullarda istihdam edilmelidir.
- Rehber öğretmenler ile okul sosyal hizmet uzmanlarının/sosyal çalışmacıların rol ve görev tanımları netleştirilmelidir. Ancak sosyal hizmetlerdeki resmi vesayet kurumunun yapılanma eksikliğinin giderilmesi ile işbirliği içinde işlev kazandırılmalıdır. Diğer bir çözüm yeri bağımsız ve tarafsız okul onbudsmanlık olup sosyal hizmetlere dayalı bir yapılanma ve konum olabilir.

11.5. Uluslararası Sözleşmelerin Uygulanması

- Avrupa Sosyal Şartı'nın 7, 16 ve 17. maddeleri ile Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri, iç hukukta doğrudan uygulanmalıdır.
- Anayasa'nın 90. maddesi gereği, uluslararası sözleşmeler kanunlardan üstün kabul edilmeli ve uygulanmalıdır.

11.6. Yönetmeliğin İptali İçin Hukuki Süreç

- Çocukların var olması ve korumak amacıyla Hem ÇKK hem de TCK'nun 31 maddesi ile sosyal teknik boyutunu içeren hukuksal sorun süre gelmektedir. Bunu son verilmesi amacıyla ;
- Çocuk Koruma Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin **ve 20/4. fıkralarının iptali için Danıştay'da dava açılmalıdır.**
- Danıştay'da Açılacak İptal Davasının Gerekçeleri: Dava gerekçesinde, Çocuk Koruma Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin bir taraftan takdir yetkisini ortadan kaldırdığı (ÇKK md.35'teki "gerektiğinde" ifadesini "zorunludur"a çevirmesi) ve 20/4. fıkrasının da yükümlülük getirdiği (hekim raporu zorunluluğu) açıkça belirtilmelidir. 20/3 Fıkrasında yer alan "Bilirkişi", ibarelerinin iptali içinde geçerlidir. Ayrıca Anayasa'nın 124. maddesine (yönetmeliklerin kanuna aykırı olamayacağı), Anayasa'nın 2. maddesine (hukuk devleti – belirlilik, öngörülebilirlik), Anayasa'nın 10. maddesine (eşitlik – 15-18 yaş grubunun SİR kapsamı dışında bırakılması), Anayasa'nın 41. maddesine (çocuğun korunması), Avrupa Konseyi Kararları dahil Anayasa'nın 90. maddesine (uluslararası sözleşmelerin üstünlüğü – Pekin Kuralları, ÇHS, ASS'nin ihlali) ve Anayasa'nın 137. maddesine (kanunsuz emir – hekimin kanunda olmayan raporu düzenlemeye zorlanması) aykırılık ileri sürülebilir.
- Ayrıca 5395 sayılı ÇKK'da tanımlarda yer alan "suça sürüklenen çocuk"; "sosyal çalışma görevlisi" (Bkz. Md 3/1-e)) ve "gerektiğinde" ve "takdirinde" (Md.35) ve de 63 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde ki "adli destek görevlisi" ibarelerinin (Bk. Md 2) iptali için Danıştay tarafından Anayasa Mahkemesine başvurulmasına yönelik talep aynı zamanda Avrupa İnsan Haklarına Mahkemesine başvuru yapılması içinde bir başlangıç noktası olabilmektedir.

Danıştay Dışındaki Başvuru Yolları:

Danıştay'da açılacak iptal davasının yanı sıra, hukuksuzluğun/adaletsizliğin giderilmesi için başvurulabilecek ulusal ve uluslararası mekanizmalar bulunmaktadır. Ortada insan hakları, çocuk hakları ve sosyal haklara yönelik süregelen bir sorun bulunduğundan ;çatışma içinde olan ÇKK ve TCK ile özgürlüklerinin kısıtlanması dahil söz konusu işlem ve kararlarla çeşitli şekilde mağdur edilen çocuklar için aşağıdaki kurumlara başvurulmalıdır:

Ulusal Düzeyde Başvuru Yolları:

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK): 6701 sayılı Kanunla kurulan TİHEK, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, ayrımcılığın önlenmesi, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele edilmesi konularında yetkilidir. Çocuk adalet sisteminde sosyal inceleme raporunun işlevsizleştirilmesi, sosyal hizmetlerden yararlanma hakkının engellenmesi ve ayrımcı uygulamalar (15-18 yaş grubunun kapsam dışı bırakılması) nedeniyle TİHEK'e bireysel başvuru veya resen inceleme talebinde bulunulabilir.
2. Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman): 6328 sayılı Kanunla kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönünden incelemek ve araştırmak, idareye önerilerde bulunmakla görevlidir. Adalet Bakanlığı'nın yönetmelik düzenlemesi ve uygulamaları nedeniyle çocukların mağduriyetine yol açan idari eylem ve işlemlere karşı Kamu Denetçiliği Kurumu'na şikâyetle bulunulabilir.

Uluslararası Düzeyde Başvuru Yolları:

3. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi: Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (ÇHS) uygulanmasını denetleyen komitedir. ÇHS'nin 3. maddesi (çocuğun üstün yararı), 19. maddesi (şiddet, ihmal ve istismara karşı koruma) ve 40. maddesi (gençlik ceza adaleti) başta olmak üzere birçok hükmün ihlal edildiği gerekçesiyle, Komite'ye bireysel başvuru yapılabilir. Komite, Türkiye'nin dönemsel raporlarını değerlendirirken bu ihlleri de dikkate alacak ve tavsiye kararları yayımlayacaktır.
4. Avrupa Konseyi Avrupa Sosyal Haklar Komitesi (ECSR): Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa Sosyal Şartı'nın (Gözden Geçirilmiş) uygulanmasını denetleyen komitedir. Şart'ın 7. maddesi (çocukların ve gençlerin korunması), 14. maddesi (sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı), 16. maddesi (ailenin sosyal, hukuki ve ekonomik korunması) ve 17. maddesi (çocukların ve gençlerin sosyal korunması) başta olmak üzere birçok hükmün ihlal edildiği gerekçesiyle, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'ne toplu şikâyetle bulunulabilir. Toplu şikâyet mekanizması, bireysel başvuru şartı aranmaksızın, yetkili sendika ve sivil toplum kuruluşları tarafından kullanılabilir.
5. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM): İç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesi (adil yargılanma hakkı), 13. maddesi (etkili başvuru hakkı) ve 8. maddesi (özel hayata saygı hakkı) ve de 17,18.maddeler olmak üzere birçok hükmün ihlal edildiği gerekçesiyle AİHM'e bireysel başvuruda bulunulabilir.

Sonuç olarak süre gelen hukuksuzluğun,adaletsizliğin ve de pasif hak savunuculukla söz konusu sessizliğin giderilmesi için yalnızca Danıştay'da dava açmak yetinilmemeli; TİHEK ve Kamu Denetçiliği Kurumu'na ulusal düzeyde, BM Çocuk Hakları Komitesi, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne ise uluslararası düzeyde başvurular yapılarak sorunun tüm boyutlarıyla ele alınması sağlanmalıdır.Hesap verilebilirlik ile ilgili başvurular, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ihlal edildiğinin tescillenmesi ve kalıcı çözüm üretilmesi açısından hayati önem taşımaktadır.

11.7. Yargı Reformu Strateji Belgelerinin Uygulanması

- **2019 Stratejisi'nde itiraf edilen "lekelenme"** sorununun giderilmesi için, 12-15 yaş grubu çocukların ceza sistemine girmesini önleyici tedbirler acilen hayata geçirilmelidir.
- **2025 Stratejisi'nde itiraf edilen 15-18 yaş grubunun yok sayılması** durumuna son verilmeli, Pekin Kuralı 16'ya uygun olarak tüm çocuklar için sosyal inceleme raporu zorunlu kılınmalıdır. 25.03.2026

SHU Nihat Tarımeri ⁴

(Zürih Gençlik Savcılığı (Eski) Sosyal Çalışmacı/Sosyal Hizmet Uzmanı)

SON SÖZ

Ben Çocuğum, Senin Vicdanını Arıyorum

Ben çocuğum, senin ürününüm.
Senin sevginle büyüdüm,
Senin sözlerinle şekillendim,
Senin ellerinde anlam buldum.

Ama bazen unutuyorsun,
Sen de bir çocuktun.
Sen de korktun, sen de düştün,
Sen de anlaşılacak istedin.

Keşke yetişkinler çocukluğunu hatırlasa,
Kaybolan vicdanını aramak için.
Oynadığın oyuncakları, kurduğun hayalleri,
Ve en çok da incindiğin anları...

Ben senin eserim, evet.
Ama bir heykel değil, bir resim değil,
Nefes alan, hissedilen, kırılan bir canım.
Bana zorbalık yapma, lütfen.
Güç gösterin olma, öfkenin hedefi olma.

Ben çocuğum, insan olmayı öğreniyorum.
Senden öğreniyorum sevmeyi, saymayı,
Ama bazen senden öğreniyorum acıtmayı, kırmayı.
Oysa ben, senin en güzel yanlarını büyütme isterim içimde.

Ben çocuğum ve inanıyorum:
Yetişkinler çocukluğunu hatırlarsa,
Vicdan bir gün mutlaka yerini bulur.

⁴ Çocuk Koruma Türkiye Grubu Koordinatörü
cocukkorumatürkiye.com

İnsan olmak, büyüme değil,
İçindeki çocuğu unutmamaktır belki de.

Ben senin ürününüm.
Lütfen, en güzel ürünün olayım.
Sevgiyle dokun bana, anlayışla bak,
Zorbalıkla değil, şefkatle şekilleneyim.

Ben çocuğum.
Senin aynanım.
Bana bak, kendini gör.
Ve hatırla: Bir zamanlar sen de bendin. Nihat Tarımeri

EKLER

Ek 1: Çocuk Koruma Kanunu md.35 ve Yönetmelik md.20 karşılaştırmalı tablo

Ek 2: 2019 ve 2025 Yargı Reformu Strateji Belgelerinden ilgili sayfalar

Ek 3: Yargıtay Ceza Kurulu, 04.04.2017, 2014/13-518 E., 2017/208 K. karar özeti

Ek 4: Adalet Akademisi yayını "Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulamaları"ndan (4. baskı, s.95) alıntı

Ek 5: Alman Gençlik Mahkeme Kanunu (JGG) md.43 çevirisi

Ek 6: TÜİK 2024 ve 2025 yılı suça sürüklenen çocuk istatistikleri

Bu rapor, ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNE YOL AÇAN NEDENLERİN TÜM BOYUTLARIYLA İNCELENEREK KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ MEKANİZMALAR GELİŞTİRİLMESİ İLE ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL YAŞAMA ETKİN KATILIMLARININ SAĞLANMASI İÇİN YAPILMASI GEREKENLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU (10/1912,3375,3376,3377,3378,3379) ESAS NUMARALI MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU'nun çalışmalarına katkı sağlamak ve yönetmeliğin iptali için hukuki sürecin başlatılmasına temel oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır.

BİLGİ NOTU :

1. Avrupa Konseyi Bakanlık Komitesinin sosyal çalışmacılar/sosyal hizmetler ile ilgili insan haklarının korunması amacıyla söz konusu 1991(16) kararı ve bu yöndeki görev bağlamında bu çalışma hazırlanmıştır.

2. Dikkate edilmesi ve birlikte ele alınması gereken bilgiler :

<https://www.cocukkorumaturkiye.com/>

<https://www.cocukkorumaturkiye.com/yargi-reform-stratejisi-belgelerinde-ki-suca-suruklenen-cocuklar-icin-bazi-itiraflar-sosyal-hizmetlerin-dislanmasi-ile-adaletsizligin-onlenmesi-amaciyla-adalet-icin-ilogililere-acik-cagri/>

<https://www.cocukkorumaturkiye.com/11334-2/>

3. Alman Gençlik Ceza Hukuku Sistemi Üzerine Detaylı Analiz: Jugendgerichtshilfe ve Sosyal İnceleme Raporunun Rolü

1. Alman Gençlik Ceza Hukukunun Temel Yapısı ve Tarihsel Gelişimi

Alman Gençlik Mahkeme Kanunu (Jugendgerichtsgesetz - JGG), 16 Şubat 1923 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, 14 ila 21 yaş arasındaki genç ve genç-yetişkinleri kapsamaktadır . Kanun, Nazi Almanyası döneminde çeşitli değişikliklere uğramış, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra 4 Ağustos 1953'te yeniden düzenlenerek günümüzdeki temel yapısına kavuşmuştur. Bu süreçte ilk kez "denetimli serbestlik" (Bewahrungshilfe) zorunlu hale getirilmiş ve cezanın infazının ertelenmesi durumu için kanuna eklenmiştir .

2. Alman Sisteminin Felsefi Temeli: Fail Odaklı Yaklaşım (Taeterstrafrecht)

Alman Gençlik Ceza Hukukunun en belirleyici özelliği, "fail odaklı" (Taeterstrafrecht) bir sistem olmasıdır. Genel Ceza Kanunu'nda (Strafgesetzbuch) "belirli sabit bir suç için belirli sabit bir ceza" prensibi geçerliken, Gençlik Ceza Kanunu'nda ön planda olan "suç" değil, suçu işleyen kişinin kişiliği, yetişmesi, yaşadığı ortam ve onu suçta iten durumdur .

Bu yaklaşımın temel amacı eğitimidir (Erziehungstrafrecht). Verilecek ceza ve yaptırımlar, kişiyi eğitmeye, içinde bulunduğu olumsuz ortamdaki suç olmayana bir yaşam kurmasını teşvik etmeye yöneliktir. Bu kararın alınmasında ilgili mercilerin (Gençlik Dairesi, Gençlik Mahkeme Yardımı Dairesi veya Denetimli Serbestlik Dairesi) hazırladığı raporlar, tahminler ve tavsiyeler göz önüne alınır .

3. Yaş Gruplarına Göre Sınıflandırma

Alman hukuk sisteminde yaş grupları şu şekilde sınıflandırılmıştır :

Yaş Grubu	Kategori	Hukuki Durum
0-14 yaş	Çocuk	Cezai ehliyeti yok, dava açılmaz, cezai yaptırım uygulanamaz
14-18 yaş	Genç	Kismen cezai sorumluluk, JGG kapsamında değerlendirilir
18-21 yaş	Genç-yetişkin	JGG uygulanabilir (değerlendirme sonucuna göre)
21 yaş üstü	Yetişkin	Genel ceza hukuku uygulanır

14 yaş altı çocuklar için özel bir durum söz konusudur: Bu yaş grubundaki çocukların arka arkaya suç işlemeleri veya ağır bir suç işlemeleri durumunda polis, gençlik dairesini haberdar eder ve önlemler alınmasını ister. Gençlik dairesi, çocuk ve ailesi ile iletişime girerek çocuğu suça yönelten durumu ortaya çıkarıp önlemler almaya çalışır. Ağır durumlarda, ailenin çocuğunu kontrol edemediği ve eğitimde aksaklıklar olduğu tespit edilirse, aile mahkemeleri veya sulh mahkemeleri kararıyla çocuklar aile dışında bir eğitim yurduna yerleştirilebilir veya aileye pedagojik uzman (pedagog, sosyal hizmet uzmanı veya psikolog) tahsis edilebilir .

Genç-yetişkinler (18-21 yaş) için ise JGG'nin 105. maddesi uyarınca özel bir değerlendirme yapılır. Suçlunun genel durumu, yetişme çevresi ve ortamı göz önüne alındığında, zihinsel, bedensel ve ahlaki gelişmesi bir gencin gelişmesine eşit durumda ise veya işlediği suç "tipik" bir gençlik suçunu anımsatıyorsa, gençlik mahkeme kanunu uygulanır. Bu tespitlerdeki önerileri pedagog veya psikologlar mahkemeye sunar .

4. JGG Madde 3: Cezai Sorumluluğun Temel Koşulu

Gençlik Mahkeme Kanunu'nun 3. maddesi, cezai sorumluluğun temel koşulunu düzenlemektedir. Buna göre, bir suç işleyen genç, suçu işlediği esnada zihinsel olarak yaşına uygun gelişmişse ve herhangi bir psikolojik, bedensel veya zihinsel engelden dolayı suç işlediğinin farkına varmadan bilinçsiz bir şekilde suçu işlememişse, cezai yaptırma tabi tutulur. Bu durumun tespiti için her açılan davada bu husus gözden geçirilir .

5. Prof. Dr. Feridun Yenisey ve Prof. Dr. Hans-Jörg Albrecht Makaleleri Arasındaki Farklılıkların Analizi

Karşılaştırmalı hukuk ve kaynak kanun açısından önemlidir. Bilindiği gibi bu süreçte özellikle AB ilişkiler açısından çocuk ve gençlere yönelik yargılama ve koruma sistemini ele alınmaktadır. Seçkin Yayınlarının Nisan 2005 de yasanın hazırlanma sürecinde "Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Seri" sinden yayınlanan çalışma ender çalışmalardandır Özellikle Alman Gençlik Ceza Hukuk'u dahil olmak üzere konu ile ilgili 35 makalenin yer aldığı " Çocuklar ve Suç-Ceza " 1 kitabını özellikle değerlendirmek ihtiyacı da ortaya çıkmaktadır (Bkz. <https://www.seckin.com.tr/kitap/karsilastirmali-guncel-ceza-hukuku-serisi-4-cocuklar-ve-suc-ceza-yener-unver-s-p-178127767?srsltid=AfmBOoobjPFsxqusAoAsIX3HIcQrvTZTKWlgbxAnUHOeFDwEaGPDP6f>)

srsltid=AfmBOoobjPFsxqusAoAsIX3HIcQrvTZTKWlgbxAnUHOeFDwEaGPDP6f)

Bu kitapta; Prof.Dr.Feridun Yenisey'in de " Genç Ceza Hukukunun Yeniden Yapılandırılması Hakkında Bazı Düşünceler " başlıklı makalesi de yer almaktadır.. Bu kitabın 19 . sayfasında yer alan bu makale de; hem Alman Gençlik Hukuku ile bilgiler ile birlikte sunuş yazısında da bahsedilen Prof.Dr. S.Dönmezer başkanlığında hazırlanan Türk Ceza Kanunu tasarısındaki çocuk ve gençlerle ilgili hükümlerle ilgi bilgiler ve konu ile ilgili önerilerde yer almaktadır.

Kısaca 2003 yılında çocuk ve küçüklerin ayrı bir şekilde ele alındığı ve 27 maddeyi içeren Dönmezer 2 tasarısı olarak Hükümet Tasarısı için yapılan önerileri desteklemek bağlamında özellikle "Alman Ceza Hukuku" ile ilgili bilgilere de yer verildiği görülmektedir. Prof Dr.Feridun Yenisey Türk hukuk dünyası açıdan önemli bir aktör olarak yer almaktadır. Özellikle de Almanca Metin-Türkçe Çeviri olarak 1979 yılında yayımlanmış "Alman Ceza Muhakemesi Kanunu-Strafprozeßordnung (StPO)"³ kitap önemli kaynak bilgilerdendir. İkinci baskısı 2015 olup geçmişini de içeren" Birinci Baskıya Prof. Dr. Nurullah Kunter'in Önsözü" yer almaktadır.

Bu kanun ise 1929 yılında Ceza Muhakemesi Usül Kanunu ile aynen uyarlanmış ve.⁴ kaynak kanun özelliğindedir. Bu özellikle birlikte ki Almaca metnin Türkiye ye çevrilmesi ve önem bağlamına "Sistematik Fihrist" sonunda "KISALTMALAR – ABKÜRZUNGEN" da yer alan "JGG Jugendgerichtsgesetz : Çocuk Mahkemesi Kanunu" şeklinde çevridiği görülmektedir. Halbuki Almanya'da 1923 yılında yürürlüğe giren "Gençlik Mahkemesi /jugendgericht) için yine "Jugendgerichtshilfe"/Gençlik Yardım ve esenlik kanunu) birlikte öne çıkarken böyle bir yargılamada Gençlik Dairesi /Jugendamt" ile ancak karar verilmesi için de temel bir kanundur. Koruma boyutunu öne çıkarırken görüleceği gibi Almanca "jugend" sözcüğün Türkçeye "çocuk" olarak çevirilmesi basit bir çeviri yanlışlığı değildir. Almanya dahil hukuksal sistem açısından "gençlik" başlığı altında öne çıkarılan bir yargılama için gençlik yardım kanunu (Jugendwohlfahrtsgesetz- Jugendgerichtshilfe) ele alınmaması gibi bir çabayı ele alan bir (JGG) kanundur.

Bu "Çocuklar ve Suç-Ceza" başlıklı kitabın 19-49 sayfalarında bilgiler arasında ise ;

5.1. Prof. Dr. Feridun Yenisey'in Makalesindeki Yaklaşım

"Genç tarafından işlenen suçlarda savcı tarafından yapılan araştırmaların ilk derecedeki yardımcısı "jugendgerichtshilfe" teşkilatıdır. Bu teşkilat genç hakkında yapılması gereken kişilik araştırmalarını yapmada savcıya yardımcı olur.. Genç sanıkların kişiliklerinin tespitine ilişkin soruların sorulması çok önemlidir. Fakat bu soruların sorulabilmesi için, uzmanlık derecesinde bilgi sahibi olmak gerekir. Diğer bir ifade ile, savcı veya hakimin bu konuda yetişmiş bilgi sahibi kişiler olmaları şarttır. Ancak, küçük failin farik ve mümeyyiz olup olmadığı, yani ruhi ve ahlaki gelişmesini tamamlayıp tamamlamadığı konusunda bir bilirkişi raporu alınması da şarttır."

(Prof. Dr. Feridun Yenisey, "Alman Gençler için Ceza Hukukunun niteliği", Çocuklar ve Suç-Ceza içinde)

Prof. Dr. Yenisey'in makalesinde Alman Gençlik Ceza Hukuku şu şekilde özetlenmektedir:

- Gençler için ceza hukuku "gerçek ceza hukuku"dur ancak büyüklerden farkları vardır
- Temel amaç eğitimidir (Erziehungstrafrecht)
- Ceza ve emniyet tedbiri birbirine zıt fikirlerdir
- Genç tarafından işlenen suç "normal bir genç suçu" veya "bir hastalığın belirtisi" olabilir
- Yaptırımlar: eğitim tedbirleri, disiplin cezaları (uyarı, yükümlülükler, gençlik hapsi) ve gençlik cezası olarak sınıflandırılmıştır
- Failin birden fazla suç işlediği hallerde "tek ve bir örnek müeyyide" uygulanması kuralı geçerlidir
- Muhakemenin en önemli işlemi kişilik araştırmasıdır ve hazırlık soruşturması başlar başlamaz yapılmalıdır
- Savcının yardımcısı "jugendgerichtshilfe" teşkilatıdır

Yenisey, özellikle "farik ve mümeyyizlik" (ruhi ve ahlaki gelişmenin tamamlanıp tamamlanmadığı) konusunda bilirkişi raporu alınmasının şart olduğunu vurgulamakta ve bu raporun mecburi olduğunu belirtmektedir.

5.2. Prof. Dr. Hans-Jörg Albrecht'in Makalesindeki Yaklaşım

30.Makalae olarak (Sf.533-577)Prof. Dr. Albrecht'in (Freiburg Max Planck Yabancı ve Uluslararası Ceza Hukuku Enstitüsü Müdürü) "Almanya'da Gençlik Adaleti" başlıklı makalesinde ise (sayfa 556'da) şu kritik bilgiler yer almaktadır :

"Ceza yargılaması süreci başlatıldıktan sonra, soruşturmayı yapanlar, genç suçlunun kişiliğinin değerlendirilmesi ve yaptırımın seçilmesi için konuyla ilgili kişisel ve sosyal koşullar hakkında bilgi toplarlar. (Gençlik Mahkemesi Kanunu madde 43) Başlamadan hemen sonra, gençlik mahkemesi yardımcısı (Jugendgerichtshilfe) haberdar edilmek zorundadır. Bir sosyal çalışan, genç suç failinin kişisel ve sosyal durumlarını, mahkemeye uygun yaptırımda bilgi sağlamak için soruşturur. Mahkeme yardımcısı, yargılama boyunca hazır bulunma hakkına sahiptir. Gençlik Mahkemesinin, sosyal araştırma raporunu kabul etmede takdir yetkisi yoktur. Mahkeme, suçluluk bulgusu ve uygun ceza ile ilgili herhangi bir delilin dinlenmesi gerektiğine ilişkin genel usul kuralına uymak için raporu dinlemek zorundadır

5.3.İki Makale Arasındaki Temel Farklılıklar

'Albrecht'in makalesinde açıkça görüldüğü üzere, Alman sisteminde Jugendgerichtshilfe tarafından hazırlanan sosyal araştırma raporu, mahkemenin takdir yetkisinin bulunmadığı, delil niteliğinde ve bağlayıcı bir rapordur. Bu rapor, bir "sosyal çalışan" (Sozialarbeiter) tarafından hazırlanmakta ve gencin kişisel ve sosyal koşullarını bütüncül olarak ortaya koymaktadır.Yenisey'in makalesinde ise aynı yapı, "savcıya yardımcı" bir unsur olarak konumlandırılmakta ve asıl vurgu, "farik ve mümeyyizlik" tespitine yönelik bilirkişi raporu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu yaklaşım, Alman sistemindeki sosyal araştırma raporunun bağımsız, kapsamlı ve bağlayıcı niteliğini yansıtmamaktadır.Bu farklılık, iki akademisyenin Alman sistemini farklı perspektiflerden ele almasından kaynaklanabileceği gibi, Yenisey'in makalesinde Alman sisteminin Türkiye'deki algısına uygun bir çerçeve çizme eğiliminde olmasından da kaynaklanabilir. Ancak, her iki makalenin aynı kitapta yer alması ve kitabın bilimsel bir kaynak niteliği taşıması, bu farklılıkların okuyucular açısından kafa karışıklığına yol açabileceğini göstermektedir.

Boyut	Yenisey Makalesi	Albrecht Makalesi
Jugendgerichtshilfe'nin rolü	Savcıya yardımcı bir unsur	Bağımsız, soruşturma başlar başlamaz haberdar edilmesi zorunlu yapı
Sosyal araştırma raporu	Bilirkişi raporu niteliğinde vurgulanmış	Mahkemenin kabulde takdir yetkisi olmayan zorunlu rapor
Raporun hukuki niteliği	Farik-mümeyyizlik tespitine yönelik	Kişisel ve sosyal koşulları kapsayan, yaptırım seçiminde belirleyici
Uygulayıcı	Bilirkişi	Sozialarbeiter (Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı)
Takdir yetkisi	Mahkemede	Mahkemenin raporu kabulde takdir yetkisi yok

6. Jugendgerichtshilfe'nin (Gençlik Mahkemesi Yardımı) Yapısı ve İşlevi

Jugendgerichtshilfe, Alman Gençlik Ceza Hukuku sisteminin en kritik kurumlarından biridir. Bu yapı, bir "sosyal çalışan" (Sozialarbeiter) - yani Türkiye'deki karşılığıyla Sosyal Hizmet Uzmanı veya Sosyal Çalışmacı - tarafından yürütülmektedir.

Jugendgerichtshilfe'nin temel görevleri:

- Soruşturmanın başlangıcında haberdar edilme zorunluluğu:** JGG madde 43 uyarınca, ceza yargılaması başlatıldıktan hemen sonra Jugendgerichtshilfe haberdar edilmek zorundadır .
- Kişisel ve sosyal durum araştırması:** Sosyal çalışan, genç suç failinin kişisel ve sosyal durumlarını, mahkemeye uygun yaptırım konusunda bilgi sağlamak için soruşturur.
- Yargılama boyunca hazır bulunma hakkı:** Jugendgerichtshilfe, yargılama boyunca hazır bulunma hakkına sahiptir.
- Sosyal araştırma raporu hazırlama:** Hazırlanan rapor, gencin kişisel ve sosyal koşullarını kapsamlı bir şekilde ortaya koyar.

7. Sosyal Araştırma Raporu ile Bilirkişi Raporu Arasındaki Fark

Almanya'daki sosyal araştırma raporu ile Türkiye'deki bilirkişi raporu arasında temel farklılıklar bulunmaktadır:

Özellik	Almanya - Sosyal Araştırma Raporu	Türkiye - Bilirkişi Raporu
Hazırlayan	Sozialarbeiter (Sosyal Hizmet Uzmanı)	Mahkeme veya savcılık tarafından atanan bilirkişi
Zorunluluk	Soruşturma başlar başlamaz zorunlu	Talebe bağlı

Özellik	Almanya - Sosyal Araştırma Raporu	Türkiye - Bilirkişi Raporu
Kapsam	Kişisel ve sosyal koşullar (bütüncül)	Belirli bir konu ile sınırlı
Mahkemenin takdir yetkisi	Raporu kabulde takdir yetkisi yok, delil gibi dinlenmek zorunda	Hakim raporla bağlı değil, takdir yetkisi var
Amaç	Uygun yaptırımın seçimine yardım	Teknik bir konuda bilgi sağlama

Ceza Muhakemesi usulüne göre bilirkişi raporu, özellikle raporu isteyen mahkeme veya savcılık tarafından belirli bir konu ile ilgili olarak atanabilecek "bilirkişi" tarafından düzenlenen sınırlı bir rapordur. Talebe bağlı olarak raporun içeriği istenildiği şekilde kısıtlanabilmektedir. Oysa Almanya'da Jugendgerichtshilfe tarafından hazırlanan sosyal araştırma raporu, bu açıdan bilirkişi raporundan tamamen farklı bir nitelik taşımakta ve mahkemede delil gibi değerlendirilmek zorunda olan kapsamlı bir belge niteliğindedir .

8. Masumiyet Karinesi ve Kişilik Araştırması Arasındaki Denge

Prof. Dr. Yenisey'in makalesinde önemli bir hukuki tartışmaya da yer verilmektedir. Genel ceza muhakemesi hukukunda, kişilik araştırmasının hazırlık aşamasında yapılmasının mecburi hale getirilmesi, usul hukuku açısından bazı sakıncalar taşımaktadır. Suçu işleyip işlemediği hakkında henüz kuvvetli belirtiler bulunmayan bir kişi hakkında kişilik araştırması yapmak, suçsuzluk karinesiyle çatışıyor gibi görünebilir.

Ancak, Alman hukukunda bu sorun, "menfaatlerin dengelenmesi" kuralı ile çözülmüştür. Genç suçlarında, gencin korunmasındaki ana menfaat, suçsuzluk karinesinin önünde gelir. Yetişkinlerin işledikleri suçlarda kişilik araştırması ancak duruşmadan sonuç çıkarma sırasında söz konusu olabilirken, gençlerin işledikleri suçlarda bunun ön soruşturmada yapılması, menfaatlerin dengelenmesi kuralı açısından yerinde görülmüştür.

9. Türkiye'deki Sistemle Karşılaştırmalı Değerlendirme

Alman sistemi ile Türkiye'deki uygulama arasındaki temel farklılıklar şunlardır:

- Fail odaklı yaklaşım:** Almanya'da "fail odaklı" (Taeterstrafrecht) bir sistem benimsenirken, Türkiye'de fiil odaklı yaklaşım ağır basmaktadır.
- Jugendgerichtshilfe benzeri bir yapının bulunmaması:** Türkiye'de soruşturma başlar başlamaz haberdar edilmesi zorunlu, bağımsız bir sosyal hizmet yapılanması bulunmamaktadır.
- Sosyal inceleme raporunun hukuki niteliği:** Almanya'da sosyal araştırma raporunun kabulünde mahkemenin takdir yetkisi yokken, Türkiye'de SİR, mahkeme tarafından takdir edilen bir bilirkişi raporu niteliğindedir .
- Uygulayıcıların niteliği:** Almanya'da sosyal araştırma raporu Sozialarbeiter (Sosyal Hizmet Uzmanı) tarafından hazırlanırken, Türkiye'de Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesi "sosyal çalışma görevlisi" tanımını çok geniş tutmakta, psikolog, pedagog, sosyolog, çocuk gelişimci, öğretmen, aile ve tüketici bilimleri mezunları da bu kapsama girmektedir.

10. Sonuç

Alman Gençlik Ceza Hukuku, 1923'ten beri uygulanan köklü bir sistem olup, temelinde "fail odaklı" (Taterstrafrecht) yaklaşım yatmaktadır. Bu sistemin en önemli kurumu, soruşturma başlar başlamaz devreye giren ve sosyal araştırma raporu hazırlayan Jugendgerichtshilfe'dir (Gençlik Mahkemesi Yardımı). Bu yapı tarafından hazırlanan rapor, mahkeme tarafından kabulünde takdir yetkisi bulunmayan, delil niteliğinde bir belgedir.